

”Se on meijjän oikeus”

Päivähoidon työntekijöiden näkökulmia ja kokemuksia subjektiivisesta
päivähoito-oikeudesta

Elina Manninen ja Maarit Nissi

Sosiaaalialan koulutusohjelma
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2011

Tekijät: Manninen Elina ja Nissi Maarit
Opinnäytetyön nimi: ”Se on meijjän oikeus” – päivähoiton henkilökunnan näkökulmia ja kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta
Sivuja (+liitteitä): 68+4
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyömme avulla selvitämme tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumiseen. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää päivähoiton työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja sen vaikutuksesta päivähoitossa tehtävään työhön. Opinnäytetyössämme tuomme esiin työntekijöiden näkemyksiä subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkityksestä perheille ja lapsille. Tarkoituksena on selvittää työntekijöiden ajatuksia siitä, mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa perheille.</p> <p>Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme subjektiivisia oikeuksia ja niistä erityisesti subjektiivista päivähoito-oikeutta. Käsittelemme opinnäytetyössämme myös suomalaista varhaiskasvatusta ja päivähoitoa sekä pienryhmäpedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Metodologinen esittely: Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keräsimme haastattelemalla kuutta (6) päivähoiton työntekijää. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua ja haastattelut toteutimme parihaastatteluina. Litteroidun aineiston analysoimme teemoittelua ja sisällönanalyysia käyttämällä.</p> <p>Keskeiset tutkimustulokset: Subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumiseen ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset. Haastateltavamme kokevat päiväkotien ryhmäkokojen kasvaneen subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä. Haastateltavat kokevat työn muuttuneen subjektiivisen päivähoito-oikeuden mukanaan tuomien muutosten myötä. Tästä esimerkkinä he toivat esiin suunnittelutyön lisääntymisen. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden koettiin mahdollistavan varhaiskasvatuspalvelut kaikille lapsille ja perheille heidän omat tarpeensa huomioiden. Subjektiivinen päivähoito-oikeus nähtiin tekijänä, joka asettaa suomalaiset lapset ja perheet tasa-arvoiseen asemaan.</p> <p>Johtopäätökset: Päivähoidon työntekijät ovat sopeutuneet työn muutokseen ja pienryhmäpedagogiikalla on onnistuttu myös helpottamaan päivähoiton arkea. Varhaiskasvatuksen palveluihin tarvittaisiin enemmän vaihtoehtoisia palveluita valinnanmahdollisuuksien lisäämiseksi. Subjektiivinen päivähoito-oikeus tasavertaa perheet ja lapset, antaen heille yhtäläiset valinnanmahdollisuudet ja oikeuden laadukkaaseen varhaiskasvatukseen syistä riippumatta.</p>
Asiasanat: varhaiskasvatus, päivähoito, subjektiiviset oikeudet.

Authors: Manninen Elina & Nissi Maarit
Title: “It’s our right” – Day care employees perspectives and experiences on the subjective right to day care
Pages (+appendixes): 68+4
<p>Thesis description:</p> <p>With the help of our bachelor’s thesis, we explain for the reasons that have influenced the subjective right to day care coming into force. The intention of our thesis is to find out day care employees’ thoughts and experiences of the subjective right to day care and it’s influences on the work in day care. In our thesis we bring out the workers’ views on the meaning of the subjective right to day care for families and children. The purpose is to find out workers’ thoughts about what possibilities the subjective right to day care allows to families.</p> <p>Theoretical summary: In the theoretical framework of our thesis we deal with subjective rights and especially the subjective right to day care. We also deal in our thesis with Finnish early childhood education and day care and small group pedagogy in early childhood education.</p> <p>Methodological summary: Our thesis is a qualitative study. We gathered the material by interviewing six (6) employees of day care. The material collection method was theme interview and the interviews we were carried out as pair interviews. We analyzed our transcribed material by using different themes and content analysis.</p> <p>Main results: The coming into force of subjective rights to day care has been influenced by changes in the society and economy situation. Our interviewees feel that the group size in day care has grown because of the subjective right to day care. The interviewees experience that their work has changed because of the amendments which the subjective right to day care brought. For example they said that planning work has increased. The subjective right to day care was seen as enabling early childhood education services to all children and families taking into account their own needs. The subjective right to day care was considered a factor, which set Finnish child’s and families in an equal state.</p> <p>Conclusions: Employees in day care have adapted to the changes in their work and they have also succeeded to ease the everyday life of day care by using small group pedagogy. Early childhood services require more alternative services to increase the opportunities for choice. The subjective right to day care will equalize all the children and their families by giving them an equal choice and right to quality early childhood education in spite of reasons.</p>
Key words: early childhood education, daycare, subjective rights

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO	5
2. METODOLOGINEN OSIO.....	7
2.1 Tutkimuksen tarkoitus	7
2.2. Tutkimusmenetelmät	8
2.3 Aineiston kerääminen	12
2.4 Sisällönanalyysi	15
2.5 Eettisyys ja luottamuksellisuus	17
3. SUBJEKTIIVISET OIKEUDET	20
3.1. Määritelmä subjektiivisista oikeuksista.....	20
3.2 Päivähoito-oikeus subjektiiviseksi oikeudeksi	22
4 VARHAISKASVATUS SUOMESSA	29
4.1 Päivähoito osana varhaiskasvatuspalveluita.....	29
4.2 Varhaiskasvatuksen muotoutuminen.....	35
4.3 Varhaiskasvatuksen perusta ja arvopohja.....	36
5. YHDESSÄ LASTEN PARHAAKSI.....	39
5.1 Kasvattajan roolit ja työn muutos varhaiskasvatuksessa.....	39
5.2 Vanhempi lapsen kasvattajana	41
5.3 Varhaiskasvatusta lapsen parhaaksi	43
5.4 Pienryhmäpedagogiikka varhaiskasvatuksessa	47
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	50
7. OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA.....	54
8. POHDINTA	62

LÄHTEET

LIITTEET

1.JOHDANTO

Aika ajoin Suomessa nousee yleisen keskustelun kohteeksi varhaiskasvatus ja erityisesti subjektiivinen päivähoito-oikeus. Subjektiivisella päivähoito-oikeudella tarkoitetaan, että jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus päivähoitoon. Suomessa käytiin eduskuntavaalit vuonna 2011, jolloin nimettiin uusi hallitus. Maamme uusi hallitus on linjannut hallitusohjelmassaan lapsiperheiden mahdollisuudeksi arvioida itse, millaisia varhaiskasvatuspalveluja he tarvitsevat. Säästöjä ja leikkauksia pitäisi kuitenkin saada tehdyksi heikentyneen taloustilanteen vuoksi. Hallitusohjelmaan on kirjattu päivähoidon säilyvän edelleen subjektiivisena oikeutena. Päivähoitoa pyritään myös kehittämään joustavaksi, jotta se palvelisi perheitä mahdollisimman hyvin heidän tarpeissaan muun muassa perheen ja työn yhteensovittamisessa. Hallitusohjelmaan kirjattiin myös suunnitelma varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalveluiden siirtämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriöön, jonka tehtävänä olisi valmistella lainsäädäntö sekä hallita ja ohjata varhaiskasvatusta. (Valtioneuvoston kanslia 2011, 32.)

Subjektiivinen päivähoito-oikeus, erityisesti sen rajoittaminen, on herättänyt keskustelua ja saanut poliitikot esittämään näkemyksiään asiasta. Kristillisdemokraattien puheenjohtaja Päivi Räsänen on antanut lausunnon, (HS 1.9.2011) jossa hän esittää subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamista puolipäiväiseksi niiden perheiden kohdalla, joissa toinen vanhempi on kotona. Räsänen mielestä ne, jotka tarvitset päivähoitoa työn tai opiskelun vuoksi, olisivat edelleen oikeutettuja kokopäiväiseen hoitoon. Aaltonen ja Särkelä (2005) ovat esittäneet kannanoton vuonna 2005 toimessa olleille sosiaali- ja terveysministerille sekä peruspalveluministerille. Kannanotossa muistutetaan, että subjektiivinen oikeus päivähoitoon on ollut yksi merkittävimmistä sosiaalipoliittisista uudistuksista. Kannanotossa nähdään, että kyseessä on yksi merkittävimmistä suomalaisten naisten tasa-arvoa tukevista tekijöistä, jolla on myös syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Aaltonen ja Särkelä muistuttavat, että subjektiivista päivähoito-oikeutta ei tulisi rajoittaa, vaan vaihtoehtoisia malleja tulisi kehittää ja ottaa käyttöön.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää päivähoidon työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja sen vaikutuksesta päivähoidossa tehtävään työhön. Opinnäytetyömme avulla etsimme myös syitä, jotka ovat vaikuttaneet

subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumoon. Opinnäytetyössämme tuomme esiin työntekijöiden näkemyksiä subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkityksestä perheille ja lapsille. Tarkoituksenamme oli selvittää työntekijöiden ajatuksia siitä, mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa perheille. Työssä perehdyimme subjektiivisen päivähoito-oikeuden lisäksi varhaiskasvatukseen ja päivähoitoon. Näiden lisäksi otimme käsittelyyn haastatteluissa esiin nostetun pienryhmäpedagogiikan. Haastatteluissa työntekijät esittivät sen myönteisesti ja kertoivat sen helpottaneen arjen työtä. Tämä sai meidät kiinnostumaan pienryhmäpedagogiikasta. Yhdistimme teoriakirjallisuutta saamiimme tuloksiin muodostaaksemme mahdollisimman kattavan ja monipuolisen käsityksen aiheesta.

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja ajatuksia herättävä. Meitä houkutteli aihe, koska se on herättänyt keskustelua monella eri tasolla. Yksilöillä on omat näkemyksensä asiasta. Aiheesta puhutaan myös työyhteisöissä ja päättäjien tasolla, julkisestikin. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumun mukanaan tuomat vaikutukset näkyvät erityisesti päivähoidossa. Aihetta oli erittäin mielenkiintoista lähteä tutkimaan julkisen keskustelun ja näkyvyyden vuoksi. Subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen liittyen on aiemminkin tehty julkaisuja, aiheesta on kirjoitettu paljon artikkeleita ja tehty kyselyitä. Opinnäytetöissä ja pro gradu – tutkielmissa subjektiivinen päivähoito-oikeus on myös ollut tutkimuksen kohteena. Me halusimme tehdä työn työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä hyödyntäen.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa käytimme aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Haastattelimme kuutta (6) päiväkodin työntekijää, jotka työskentelevät samalla paikkakunnalla. Teimme haastattelut parihaastatteluina yksilöhaastatteluiden sijasta. Litteroidun aineiston analysoimme käyttäen teemoittelua ja sisällönanalyysia. Valitsimme laadullisen tutkimuksen, koska kummallakaan meistä ei ollut aiempaa kokemusta tällaisesta tutkimusmenetelmästä. Rajallinen aika vaikutti myös päätökseemme tehdä laadullinen tutkimus määrällisen tutkimuksen sijaan. Kirjallisuuteen perehtymisen jälkeen vahvistui laadullisen tutkimuksen tekemisen mielekkyys omassa työssämme. Haastattelujen tekemiseen päädyimme, koska halusimme päästä lähelle vastaajaa ja uskoimme näin saavamme aiheesta merkityksellisempää sekä henkilökohtaisempaa tietoa.

2.METODOLOGINEN OSIO

2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Jokin tarkoitus ja tehtävä ohjaavat aina tutkimusta. Tarkoitus ohjaa tutkimusstrategisia valintoja. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 133.) Aluksi meillä ei ollut selkeää käsitystä, mistä tekisimme opinnäytetyömme. Molemmat suuntaudumme lapsi- ja nuorisotyöhön, joten aihepiiri oli kuitenkin tiedossa. Keskustelimme aihevalinnoista ja työn toteuttamisen eri vaihtoehtoista keskenämme ja myös ohjaavan opettajamme kanssa. Sen jälkeen saimme ajatuksen, mistä voisimme tehdä opinnäytetyömme. Teimme opinnäytetyömme subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja sen merkityksestä perheille ja lapsille. Opinnäytetyössämme hyödynsimme päivähoidon henkilökunnan kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Aihe vaikutti heti alkuun hyvin mielenkiintoiselta, ajankohtaiselta ja tärkeältä. Se on ollut viime aikoina esillä ja puhututtanut paljon. Teimme laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen ja aineistoa hankimme teemahaastattelun avulla. Haastattelimme kuutta(6) päiväkodin työntekijää. Opinnäytetyömme avulla etsimme vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumiseen?
2. Miten subjektiivinen päivähoito-oikeus on vaikuttanut päivähoidossa tehtävään työhön?
3. Mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus tarkoittaa perheille?

Teimme teemahaastatteluja, joissa kartoitimme subjektiivista päivähoito-oikeutta päivähoidon työntekijöiden näkökulmasta. Haastatteluiden ja teorian avulla pyrimme löytämään tekijöitä, miksi subjektiivinen päivähoito-oikeus on tullut voimaan. Samalla etsimme syitä, mitkä silloisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa sekä yksilöiden ja yhteiskunnan tarpeissa aikaansaivat päivähoitolain muuttumisen ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumisen koskien kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Selvitimme päivähoidon henkilökunnalta, kokevatko he subjektiivisen päivähoito-oikeuden

vaikuttaneen päivähoidon arkeen ja heidän oman työhönsä. Mahdollisten työhön vaikuttaneiden muutosten osalta kysyimme, millaisia nämä muutokset ovat olleet.

Halusimme selvittää myös päivähoidon henkilökunnan näkemyksiä subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkityksestä perheille. Halusimme saada tietää työntekijöiden kokemuksia vanhempien ja lapsien odotuksista päivähoitoa kohtaan. Haastatteluiden avulla selvitimme myös työntekijöiden kokemuksia, miksi perheet hyödyntävät subjektiivista päivähoito-oikeutta. Kartoitimme päivähoidon työntekijöiden ajatuksia siitä, kenen etu subjektiivinen päivähoito-oikeus oikein on ja mitä tämä oikeus mahdollistaa perheille ja lapsille.

2.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmät ja -käytännöt ovat muuttuneet aikojen kuluessa. Kvalitatiivisen tutkimuksen kehittymiseen ovat vaikuttaneet eri ajattelusuuntaukset ja tutkimusperinteet. Kvalitatiivinen tutkimus ei ole yhtäkinen ilmiö. Jo 1970-luvulla kvalitatiivisten metodien käyttö yleistyi. 1980-luvun alussa mielenkiinto kvalitatiivisia menetelmiä kohtaan alkoi lisääntyä ja samalla vuosikymmenellä se laajentui myös kasvatustieteisiin. Kehityksen myötä kvalitatiivinen tutkimus on hiipinyt valtaamaan alaa, mutta ei kuitenkaan voida ajatella sen syrjäyttäneen kvantitatiivisia menetelmiä, sillä nykyään tutkimuksissa käytetään eri menetelmiä. (Eskola & Suoranta 2003, 25–32.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tiedonhankinnassa käytetään usein apuna erilaisia lomakkeita ja testejä. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukon valitsemisen pitää olla tarkoituksenmukaista eli satunnaisotoksen menetelmää ei voida käyttää. Aineiston hankinnassa pyritään käyttämään sellaisia menetelmiä, joiden avulla tutkittavan näkökulma pääsee hyvin esille. Teemahaastattelu on yksi tällainen menetelmä. Tapauksia on käsiteltävä ainutlaatuisina ja aineistoa on tulkittava sen mukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää ja tutkimaan ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. Tutkija pyrkii arvojen avulla selittämään tutkittavia ilmiöitä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on löytää ja tuoda julki tosiasioita, eikä todistaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi & Remes &

Sajavaara 2003, 152,155.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoon voidaan soveltaa myös kvantitatiivisia eli määrällisiä keinoja, esimerkiksi haastattelu voi olla aineistonkeruumenetelmä niin kvantitatiivisessa kuin kvalitatiivisessakin tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2003, 13–15.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tunnusmerkkeinä ovat aineiston keruumenetelmä, tutkittavien näkökulma, harkinnanvarainen tai teoreettinen otanta, aineiston laadullis-induktiivinen analyysi, hypoteesittomuus, tutkimuksen tyyli ja tulosten esitystapa, tutkijan asema ja narratiivisuus. Laadullisessa tutkimuksessa kerätyllä aineistolla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan aineistoa, joka on ulkoasultaan pelkkää tekstiä. Teksti voi olla lähtöisin tutkijasta tai sitten ei. Lähteenä voidaan käyttää monen tyyppistä aineistoa esimerkiksi haastatteluita, havainnointia, päiväkirjoja, lehtien yleisönosastokirjoituksia ja elokuvia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa laadittu tutkimussuunnitelma elää koko prosessin ajan. Avoin tutkimussuunnitelma korostaa myös tutkimuksen vaiheiden yhteen kietoutumista. (Eskola & Suoranta 2003, 15–16.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle osallisuus on keskeistä, mutta se ei kuitenkaan ole ehdoton edellytys. Tutkimuksessa korostuu kenttätöön merkitys ja tämän avulla päästään lähemmäksi tutkittavia henkilöitä. Tutkijan täytyy olla tietoinen omasta suhtautumisestaan kentällä tapahtuviin kohtaamisiin ja siitä ottaako hän osallisen vai ulkopuolisen roolin näissä. Tutkija ei saa sekoittaa omia asenteitaan ja uskomuksiaan tutkimuskohteeseen. Laadullisessa tutkimuksessa otanta on pieni ja saatua aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Tieteellisyyden kriteeri aineistossa ei ole määrä vaan sen laatu. Tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Aineiston määrällä ei ole välitöntä vaikutusta siihen onnistuuko tutkimus. Aineiston määrästä ei ole myöskään olemassa mitään mekaanista määritelmää, mitä pitäisi noudattaa. (Eskola & Suoranta 2003, 16–18, 61–62.)

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen ideana on hankkia objektiivista tietoa. Keskeisiä asioita kvantitatiivisessa tutkimuksessa ovat johtopäätökset aikaisemmista tutkimuksista, aiemmat teorit, hypoteesien eli ennusteiden esittäminen, käsitteiden määrittely, aineiston keruun suunnitelma, tutkittavien henkilöiden valinta, aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon sekä päätelmien teko havaintoaineiston tilastolliseen analyysiin perustuen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2003, 129.)

Kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta voidaan vertailla keskenään. Se on kuitenkin turhaa ja harhaanjohtavaa, jos keskustellaan tutkimuksen hyvyydestä ja huonoudesta. (Eskola & Suoranta 2003, 13–15.) Jotkut tutkijat ovat myös närkästyneitä siitä, että tutkimusmenetelmiä edes ruvetaan jakamaan ja erittelemään. Molempia menetelmiä voidaan hyödyntää opinnäytetöitä tehtäessä. Molempien tutkimusten yhteensovittaminen ja käyttäminen samassa tutkimuksessa onnistuu hyvin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 25–26.) Empiirisiä kysymyksiä tutkittaessa, kvalitatiivisia menetelmiä tulee käyttää työkaluina ja on korostettava tutkittavan ilmiön käsitteellisen pohdinnan merkitystä. (Eskola & Suoranta 2003, 13–15.) Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla pohditaan, onko tutkimus teoreettista vai empiiristä pohdintaa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 18) toteavat teoksessaan, että teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on keskeinen ja näin ollen välttämätön.

Opinnäytetyössämme käytimme laadullista tutkimusotetta, koska se soveltuu erityisesti kasvatustieteisiin, sosiaalitutkimukseen ja psykologiaan. Laadullinen tutkimus palvelee meitä, koska halusimme saada käytännön tietoa työkentältä. Tämän vuoksi valitsimme kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän tuottamaan meille käytännön ihmislähtöistä tietoa, josta voimme tehdä tiettyjä päätelmiä ja mahdollisia johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. Halusimme tehdä haastattelun sen mielenkiintoisuuden ja ihmisläheisyyden vuoksi. Tiedostimme kuitenkin haastattelun haastavuuden tiedon tuottajana ja sen osalta, että haastatteluista saatu materiaali voi olla melko laaja tai suppea. Aineiston käsittelyssä on hyvin tärkeää rajata saatu aineisto, että se syventää ja tukee teoriaa. Käytössämme oleva aika oli rajallinen, joten sekään ei mahdollistanut kvantitatiivisen tutkimusotteen käyttöä opinnäytetyössämme.

Haastatteluiden avulla pyrimme saamaan tietoa päivähoiton henkilökunnan kokemuksista ja näkemyksistä subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen liittyen. Keräämämme aineisto on sidoksissa päiväkotiin varhaiskasvatuskentän monista eri vaihtoehdoista. Teimme haastattelut päiväkodin henkilökunnalle. Ajattelimme saavamme sieltä monipuolista tietoa ja erilaisia näkemyksiä aiheesta, koska siellä työskentelee eri ammattiryhmien edustajia. Valitsimme päiväkodin perhepäivähoidon tai jonkin muun varhaiskasvatuspalvelun sijaan, koska molemmille päiväkotimaailma oli jo entuudestaan tuttu. Valintaan vaikuttivat myös käytännön järjestelyt. Ajattelimme päiväkodin henkilökunnalla olevan helpompi osallistua haastatteluihin, koska siellä resurssit ovat suuremmat kuin yksittäisellä perhepäivähoitajalla.

Teimme teemahaastattelun, koska sen avulla pystyimme osallistamaan haastateltavat. Tarkoituksenamme oli haastatella kuutta päiväkodin työntekijää kolmesta eri päiväkodista. Alkuperäinen ajatuksemme oli tehdä haastattelut yksilöhaastatteluina. Työntekijät kuitenkin halusivat, että haastattelut tehdään parihaastatteluina. Tämä oli yllättävä käänne työssämme. Sen vuoksi aineistomme saattoi jäädä hieman suppeaksi. Toisaalta parihaastattelu saattoi olla parempi vaihtoehto, koska se voi saada keskustelun viriämään runsaampana. Tämä ajatus osui oikeaan ja haastatteluissa keskustelua virisi mukavasti ja välillä se lähti hieman sivupoluille.

Jaoin roolit ennen haastatteluiden tekemistä. Sovimme yhdessä, että toinen on enemmän aktiivisessa roolissa kuin toinen eli ottaa vastuun haastattelusta ja sen etenemisestä teemojen mukaisesti. Sovimme, että tarpeen vaatiessa myös toinen täydentää ja ottaa osaa keskusteluun. Roolijaosta huolimatta sovimme molempien ottavan haastatteluissa enemmän osallisen kuin ulkopuolisen roolin. Haastattelijan kuitenkin on hyvä miettiä tarkasti, mitä sanoo ja miten asioihin suhtautuu, etteivät omat ajatukset ja näkemykset liikaa johdattele haastattelua. Uskoimme roolien jakamisen helpottavan haastattelutilanteissa toimimista. Haastatteluiden jälkeen huomasimme heti, että roolijako oli tarpeellinen ja toimiva ratkaisu.

Kvalitatiivisen aineiston keräämiseksi on olemassa muutamia yleisiä sääntöjä. Aineistoa pitäisi olla riittävästi. Aineistoa voidaan ajatella olevan riittävästi, kun uusista tapauksista ei tule enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. Tällöin puhutaan kylläntymisestä, eli saturaatiosta. Kylläntyminen on melko vaikea määritellä, varsinkin etukäteen. Sitä voi kuitenkin tarkastella tutkimuksen edetessä. Aineisto on kylläntynyt, kun uusia otoksia tehdessä samat havainnot alkavat toistua ja uusia havaintoja ei juuri tule esiin. (Eskola & Suoranta 2003, 63–64.)

Harkinnanvarainen otanta mittaa tutkijan kykyä rakentaa tutkimuksen vahvat teoreettiset perustukset. Nämä ohjaavat osittain myös aineiston hankintaa. Laadullisessa tutkimuksessa työ lähtee liikkeelle ilman suurempia ennakko-oletuksia tai määritelmiä ja tällaisessa tutkimuksessa yleensä puhutaan aineistolähtöisestä analyysistä. Yksinkertaisimmillaan aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa teorian kokoamista kokemuspäisestä aineistosta käsin. Tällöin on hyvä pohtia aineiston eli korpuksen rajausta senkin vuoksi, että aineiston analysointi olisi mielekästä ja järkevää. Aineiston

analyysi on tarpeen silloin, kun halutaan perustietoa tietyn ilmiön olemuksesta. Tarkoitus ei ole vain kertoa kerätystä aineistosta, vaan aineistosta pyritään rakentamaan teoreettisesti kestäviä näkökulmia. (Eskola & Suoranta 2003, 18–19, 62.)

Hypoteesittomuudella tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, ettei tutkijalla ole täysin varmoja ennakkokäsityksiä tutkittavasta kohteesta tai sen tuloksista. Laadullisessa analyysissä tutkijan pitäisi oppia tai jopa yllättyä tutkimuksen kuluessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on merkittävä, jos verrataan kvantitatiiviseen tutkimukseen. Tutkijalla on tekovaiheessa tiettyä vapautta, joka mahdollistaa joustavan tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen. Narratiivisuus kuuluu ihmisen olemassaolon perusteisiin ja sitä käytetään tutkimuksellisenä resurssina lukemalla, keräämällä ja kirjoittamalla. Laadullisessa tutkimuksessa narratiivisuus voidaan nähdä sitä luonnehtivana ominaisuutena. (Eskola & Suoranta 2003, 19–24.)

2.3 Aineiston kerääminen

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdistuu tiettyihin teemoihin ja näistä keskustellaan haastateltavien kanssa. Se on avoimen ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa on samoja tunnuspiirteitä kuin syvähaastattelussa, mutta se ei ole aivan yhtä vapaamuotoinen kuin syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Tyypillistä teemahaastattelussa on, että tiedetään haastattelun teema-alueet eli aihepiirit. Kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei tiedetä etukäteen. Teemahaastattelu vastaa monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia ja sitä käytetään paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2003, 195.)

Etukäteen haastatteluihin valmistautuessamme, meillä oli haastattelurunko tehtynä. Haastattelurunkoon olimme laittaneet selventäviä kysymyksiä teemojen alle ja sen lisäksi meillä oli lista apukysymyksiä jokaisen teeman alla. Apukysymykset olivat meitä varten, jos jostakin teemasta ei olisi syntynyt riittävästi keskustelua. Niiden avulla olisimme voineet avata aihetta enemmän ja saada keskustelun viriämään. Haastattelutilanteista saimme hyvin keskustelunomaisia.

Teemahaastattelussa etukäteen valitut teemat perustuvat siihen, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään etukäteen. Tätä kutsutaan tutkimuksen viitekehykseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Haastattelussa otetaan huomioon keskeisesti ihmisten tulkinnat asioista ja asioille antamat merkitykset. Nämä syntyvät vuorovaikutuksessa. Haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen ja tutkija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön oletettuja tärkeitä osioita. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Olimme perehtyneet etukäteen teoriaan, johon haastatteluteemamme pohjautuvat. Haastateltavillemme teemojen sisältö oli tuttu oman työnsä kautta.

On olemassa erilaisia haastattelulajeja sekä tapoja, kuinka niitä toteutetaan käytännössä. Tyypillisin haastattelutapa on yksilöhaastattelu, joka voi olla helpoiten toteutettava aloittelevalle tutkijalle. Ryhmähaastattelut ovat myös käyttökelpoisia monissa tapauksissa ja viime aikoina niiden käyttö on lisääntynyt huomattavasti. Ryhmähaastattelu on keskustelua, jonka tavoite on melko vapaamuotoinen. Siinä osallistujat kommentoivat asioita spontaanisti ja tekevät monipuolisia havaintoja ja huomioita ilmiöstä. Ryhmähaastattelutilanteessa haastattelija suuntaa puheensa kaikille haastateltaville samanaikaisesti, mutta hän voi myös suunnata kysymyksiä jollekin ryhmän yksittäiselle jäsenelle. Ryhmähaastattelujen avulla saadaan nopeasti ja kattavasti tietoa usealta vastaajalta. Kokemusten mukaan ryhmähaastattelussa mielipiteen saaminen aroilta tai ujoilta on helpompaa, mutta ryhmädynamiikka ja valtahierarkia voivat vaikuttaa ryhmähaastattelun osallistujiin. Ryhmähaastattelun alalajeja ovat muun muassa täsmäryhmähaastattelu ja parihaastattelu. Parihaastattelua on käytetty esimerkiksi perhetutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61–63.)

Toteutimme haastattelut parihaastatteluina osallistujien pyynnöstä. Alun perin tarkoituksenamme oli yksilöhaastattelujen tekeminen kattavamman aineiston saamiseksi. Yksilöhaastatteluilla olisimme varmistaneet, että haastattelutilanteessa jokaisella haastateltavalla olisi ollut mahdollisuus puhua vapaasti, eikä puheenvuoroista tarvitse kilpailla kenenkään kanssa. Tähän asiaan emme osanneet varautua, mutta parihaastattelu oli haastateltaville parempi vaihtoehto. Parihaastatteluina toteutetuista haastatteluista tuli keskustelevampi ja haastateltavien ei tarvinnut jännittää haastattelutilannetta, koska he eivät olleet tilanteessa yksin. Eskola ja Suoranta (2003, 96) toteavatkin teoksessaan, että parihaastattelu saattaa toimia eri tavalla kuin

yksilöhaastattelu. Parihaastattelulla voidaan saada todella hyvää ja käyttökelpoista tietoa.

Toteuttamissamme parihaastatteluissa haastateltavien keskinäinen valtahierarkia saattoi vaikuttaa haastateltavien keskinäiseen asetelmaan ja vastaamiseen. Emme pidä sitä kuitenkaan suurena ongelmana, koska kaikki haastateltavamme vastailivat haastatteluissa ja keskustelu oli melko tasapuolista. Kaikki myös sanoivat haastattelussa omia mielipiteitään ja näkemyksiään, eikä kukaan vain myötäillyt toisten puheita. Tästä johtuen toteuttamiamme haastatteluja voidaan pitää luotettavina ja totuudenmukaisina.

Haastateltavien määrä riippuu siitä, mikä tutkimuksen tarkoitus on. Tutkimuksen kohteeksi valittavien henkilöiden ja ryhmien määrä vaatii tarkkaa harkintaa. Päätyessään tekemään haastatteluja tutkija joutuu pohtimaan haastateltavien määrää ja riittävyyttä, jotta tutkimus olisi tieteellisesti edustava ja yleistettävä. Tiedon kerääntymistä riittävästi voidaan pitää mittarina haastateltavien määrälle. Haastateltavien määrään vaikuttaa myös se, onko tutkimus laadullinen vai määrällinen. Haastateltavien ja haastattelujen lukumäärää voivat rajata myös resurssit, käytettävissä oleva aika ja raha. Tutkijan tulee miettiä tarkkaan, ketä hän valitsee haastateltavaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58–59 ; Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.)

Valitsimme tutkimuksemme kohteeksi päiväkodin henkilökunnan, koska heillä on kokemuksia ja näkemyksiä aiheesta. Ajattelimme, että työskenneltyään pitkään alalla he osaavat vastata haastatteluteemoihin. Toivoimme, että haastateltavamme olisivat päivähoidossa suhteellisen pitkän uran tehneitä. Työkokemuksen myötä he osaisivat vastata haastatteluteemoihin ja vertailla nykyistä tilannetta aikaan, jolloin subjektiivinen päivähoito-oikeus tuli voimaan tai aikaan ennen subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantuloa. Otimme yhteyttä päiväkoteihin ja kysyimme haastateltavia opinnäytetyötämme varten. Pyytäessämme haastateltavia haastatteluihimme emme esittäneet rajausta ammatin tai iän suhteen. Ajattelimme, että lastenhoitajat sekä lastentarhanopettajatkin osaavat vastata kysymyksiimme. Emme halunneet tehdä rajausta haastateltavista aikataulun tiukkuuden vuoksi. Tämän vuoksi uskoimme haastateltaviemme osallistuvan haastatteluihimme vapaaehtoisesti ja oman kiinnostuksensa vuoksi.

Opinnäytetyötämme varten haastattelimme kuutta (6) päivähoiton työntekijää, jotka edustavat lastenhoitajia ja lastentarhanopettajia. Iältään haastateltavat ovat 30–60 -vuotiaita. Heillä kaikilla on työkokemusta useamman vuoden ajalta ja suurin osa on ollut työelämässä, kun päivähoitolakiin lisättiin kohta subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta vuonna 1996. Haastattelumme kohderyhmä oli rajaukseltaan onnistunut, vaikka emme siihen itse ehtoja asettelleetkaan. Annoimme päivähoidolle vapauden valita haastateltavat haastatteluihimme.

Kaikki haastateltavat olivat meille entuudestaan tuntemattomia, mikä saattoi vaikuttaa vastauksiin ja haastattelutilanteisiin. Tuntemattomuus saattoi joissain tapauksissa olla hyvä asia. Toisaalta se saattoi myös hankaloittaa haastatteluiden kulkua. Haastattelut teimme päiväkodeissa, jotta ympäristö olisi mahdollisimman tuttu ja luonteva haastateltaville. Halusimme, että työntekijöiden haastatteluun osallistuminen ei vaatisi esimerkiksi paikan vaihtamista kesken työpäivän. Ehdotimme haastateltaville päiviä ja ajankohtia, joista he saivat valita heille parhaiten sopivan vaihtoehdon. Tällä pyrimme siihen, että ajankohta haastattelulle olisi paras mahdollinen.

2.4 Sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleisimmin sisällönanalyysia, joka on yksi perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysia voidaan hyödyntää yksittäin, tai se voidaan liittää myös muihin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä erilaisia tutkimuksia ja monet muutkin tutkimustavat nojautuvat siihen. Monikäyttöisyytensä ja yleisluontoisuutensa vuoksi sisällönanalyysi ei ole pelkästään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Laadullisen tutkimuksen etenemisestä on laadittu kaavioita ja malleja. Tutkija Timo Laine Jyväskylän yliopistosta on kehittänyt rungon laadullisen tutkimuksen aineistonanalyysin etenemisestä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 91–92) ovat mukailleet tätä mallia. Kuvauksen mukaan laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy usein kiinnostavia asioita, joita ei osaa etukäteen edes ajatella. Kaikkea ei kuitenkaan voi tutkia ja rajaus täytyy tehdä. Mahdollinen käyttämättä jäävä mielenkiintoinen materiaali tulee jättää käyttämättä tai siirtää mahdolliseen seuraavaan tutkimukseen. Toinen tärkeä vaihe on aineiston litterointi tai koodaaminen. Sen voi tehdä itselleen parhaalla tavalla,

mutta sillä on kuitenkin tärkeitä tehtäviä kuten, että sen avulla voidaan kuvailla tekstiä. Yksi kohta aineistonanalyysissä on luokittelu, teemoittelu tai tyypittely. Tämä vaihe voidaan ymmärtää varsinaisena analyysinä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93–93.)

Luokittelun avulla voidaan yksinkertaisimmillaan järjestää saatua aineistoa. Tällä menetelmällä aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka usein kukin luokka esiintyy aineistossa. Luokittelu voidaan esitellä myös taulukoiden avulla. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietyn tyyppiseksi. Tyypittelyn avulla voidaan tiivistää tietyn teeman näkemykset yleistykseksi. Teemoittelu on yksi analyysimenetelmä ja se on luokittelun kaltaista. Siinä kuitenkin painotetaan sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä ei ole niin suurta merkitystä. Tässä tyylissä on kyse laadullisen aineiston jakamisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Teemahaastattelun avulla kerätyn aineiston tyypittely ja aineiston pilkkominen voi olla helppoa, jos haastattelun teemat luovat jo itsessään jäsenyyksen kerättyyn aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93–93.)

Käytimme analyysimenetelmänämme sisällönanalyysia. Aineiston analyysitavaksi valitsimme teemoittelun, koska olimme tehneet teemahaastattelun. Se tuntui meille sopivalta vaihtoehdolta, ja pidimme myös tärkeänä, mitä aiheesta oli sanottu sen sijaan, kuinka paljon siitä olisi puhuttu. Teemoitimme aineiston alkuperäisten haastatteluteemojen mukaisesti. Teemoittelussa apuna käytimme eri värejä. Annoimme teemoille värikoodit, alleviivasimme kyseiseen teemaan kuuluvat asiat samalla värillä ja sitten kokosimme teemaan kuuluvat asiat yhteen asiakirjaan.

Analysoidessamme tuloksia mietimme, pitääkö tuloksissa eritellä ja merkitä jokainen haastatteluun osallistunut henkilö ja hänen sanomansa erikseen. Tätä asiaa meidät sai pohtimaan parihaastatteluiden myötä pieneksi jäänyt otosjoukko. Pienen otosjoukon vuoksi päädyimme ratkaisuun, ettemme erittele haastateltavia, vaan merkitsemme aina parihaastattelua yhtenä haastatteluna ja nimeämme sen kirjaimella ja numerolla kuten H1. Myös tämän avulla haastateltavien tunnistettavuus vähenee. Tunnistettavuuden vähentämiseksi olemme jättäneet työssämme mainitsematta paikkakunnan, jossa toteutimme haastattelut.

2.5 Eettisyys ja luottamuksellisuus

Tutkimuseettisiä kysymyksiä ei ole kovin kauan pohdittu suomalaisessa yhteiskunta- ja kasvatustieteissä. Eettisiin kysymyksiin ei ole kaiken kattavaa ja aukotonta säännöstöä. Tutkijan täytyy tehdä ratkaisunsa itse ja hänen tulee tunnistaa myös eettisiin kysymyksiin liittyvä problematiikka. Jokainen tutkimus sisältää paljon erilaisia päätöksiä ja näin ollen tutkija joutuu eettisten kysymysten eteen useasti tutkimuksen eri vaiheiden aikana. (Eskola & Suoranta 2003, 52.) Tutkijan pitää tiedostaa omat eettiset arvonsa. Tutkijan täytyy tietää myös tutkimuseettiset periaatteet ja näitä hänen tulee puntaroida eri valintoja tehdessään. Tutkimusta tehdessä täytyy tiedostaa, milloin toimitaan eettisesti tai milloin eettisyyden raja ylittyy. (Pohjola 2007, 12.)

Tutkimusta tehdessä kaikki valinnat pitää tarkastella eettisyyden kautta. Kaikki valinnat täytyy olla eettisesti kestäviä, koska eettisyys on läsnä jokaisessa valinnassa ja läpäisee kaiken tutkimuksessa. Saatua tietoa ei tule käyttää väärin. Tutkijan tulee ottaa kantaa tekemiensä valintojen kautta työn luotettavuuteen. Työtä tehdessä ei saa suosia tietyn tutkijan tai yliopiston tuottamia julkaisuja. Se voi antaa väärän kuvan lukijoille siitä, ketkä asiaa ovat tutkineet. Tutkija ei saa suhtautua mihinkään vaiheeseen tutkimuksessaan piittaamattomasti. (Pohjola 2007, 11–16.) Me olemme käyttäneet lähteinämmme monenlaista kirjallisuutta ja olemme etsineet samasta aiheesta useita ja eri kirjoittajien tekemiä julkaisuja. Teoksessaan Pohjola (2007, 11–12) kertoo tutkimuksen eettisyyden eriytyvän moniin eri näkökulmiin: intressin etiikkaan, tiedon hankkimisen etiikkaan, tiedon tulkitseminen etiikkaan, tiedon julkistamisen etiikkaan, tiedon käyttämisen etiikkaan, sosiaalisen vastuun etiikkaan ja kollegiaaliseen etiikkaan.

Haastatteluista poimimme suoria lainauksia elävöittämään tekstiämme, mutta niiden lausujaa lukija ei pysty tunnistamaan. Pohjola (2007, 15.) kirjoittaa aiheesta, että suorat lainaukset ovat perusteltuja vain tutkimuksen kannalta erityisen osuvien ilmaisujen, määritelmien tai käsitteiden kohdalla. Samalla nousee esiin myös plagioinnin vääräys. Tämän vältimme sillä, että reflektoimme lukemaamme tekstiä ja suorat lainaukset merkitsimme asianmukaisesti. Lähdeviitteitä merkitessämme ja lähdeluetteloa laatiessamme pyrimme noudattamaan erityistä huolellisuutta ja tarkkuutta työmme luotettavuuden takaamiseksi.

Eettisesti keskeisiä valinnanpaikkoja ovat usein, miten tutkimus toteutetaan tiedon saamiseksi. Tutkimuslupa saatetaan pyytää vain hallinnoivalta viranomaiselta ja asiakkaat, joiden tietoja kerätään, eivät ehkä tiedä tutkimuksesta mitään. Meikin huomioimme tämän tehdessämme opinnäytetyötä. Haimme päivähoitotoimistosta tutkimuslupaa ja sieltä saimme esityksiä päiväkodeista, joihin voimme ottaa yhteyttä. Ottaessamme yhteyttä päiväkoteihin tiedotimme heitä hyvin tutkimuksestamme ja haastateltavat tiesivät, mihin suostuivat. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2008, 19–20.) kirjoittavat samansuuntaisesti ihmisiä koskevasta tutkimuksesta. Siinä tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat muun muassa informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Eettisiä kysymyksiä on paljon muitakin ja ne voivat liittyä vallankäyttöön, tutkijan toimintaan ammatti-ihmisenä, laillisuuskysymyksiin, tutkimuksen rahoitukseen ja sponsorointiin. Ihmistieteissä joudutaan eettisten kysymysten eteen joka vaiheessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19–20.)

Tietojen käsittelyssä on tärkeää, että luottamuksellisuus säilyy. Luottamuksellisuuden säilymisen kanssa käsi kädessä kulkee anonymiteetti. Tietojen käsittelystä puhuttaessa ei tule luvata enemmän, kuin pystyy pitämään. Nimettömyys täytyy luvata ja se tulee pyrkiä takaamaan, jos se on luvattu haastateltaville. (Eskola & Suoranta 2003, 56–57.) Kerroimme haastateltaville, kuinka käsittelemme ja tuhoamme aineiston. Käsitelimme aineistoa erityisellä huolellisuudella, etteivät haastateltaviin tai haastattelupaikkoihin ja -aikoihin liittyvät asiat paljastuisi. Tällaiset tunnistettavuutta lisäävät tiedot poistimme haastattelumateriaaleistamme heti.

Olemme pohtineet etenkin haastattelujen osalta luottamuksellisuutta. Haastatteluja lukiessamme ja analysoidessamme pyrimme ymmärtämään, mitä haastateltavat ovat puheillaan tarkoittaneet. Haastattelujen tuloksia emme ole tulkinneet työmme kannalta suotuisasti. Oma toimintaamme olemme peilanneet Tuomen & Sarajärven (2009, 135–136.) kirjoituksiin siitä, käyttääkö tutkija saamaansa aineistoa ja vastauksia suoraan haastateltavan ajatuksina, vai peilaavatko hänen omat käsityksensä asiaa. Ymmärtääkö tutkija, mitä haastateltavat sanovat vai suodattaako hän sen aina omien käsitystensä kautta.

Teimme tutkimussuunnitelman, josta ilmeni tutkimus ja sen tarkoitus. Sen jälkeen haimme tutkimuksellemme tutkimusluvan. Saatuamme tutkimusluvan sovimme haastattelut päiväkotien edustajien kanssa. Haastattelut sovimme sähköpostitse ja

pidimme tarkasti huolen siitä, että tiedot haastatteluista menivät vain ja ainoastaan kyseessä oleville päiväkodeille. Emme laittaneet ryhmäviestejä haastatteluun pyydettäville päiväkodeille, vaan sovimme jokaisen päiväkodin kanssa haastattelut erikseen. Näin pystyimme varmistamaan sen, etteivät tiedot, missä päiväkodeissa suoritamme haastattelut tule meidän kauttamme muiden haastateltavien tietoon.

Opinnäytetöistä yleisesti käytyjen keskustelujen kuluessa emme ole missään vaiheessa maininneet, missä päiväkodeissa suoritimme haastattelut. Näin pystyimme varmistamaan, että joku heidän kanssaan asioiva ei pysty tunnistamaan haastateltavia opinnäytetyöstämme. Haastattelujen alussa kysyimme haastateltavilta taustatietoja. Niitä tietoja emme tuo missään vaiheessa julki, koska ne voivat lisätä tunnistettavuutta. Haastatteluja tehdessämme emme tuoneet missään vaiheessa julki, missä kaupungin päiväkodeissa olimme tehneet tai tulemme tekemään haastattelumme.

Haastatteluja tehdessämme kysyimme luvan nauhurin käyttämiseen. Kerroimme haastateltaville, kuinka aiomme tuhota haastattelunauhat. Kerroimme heille, kuinka aiomme käsitellä litteroidun aineiston niin, että heidän tietonsa pysyvät salassa. Haastatteluiden alussa ilmoitimme haastateltaville, missä valmis työmme on nähtävillä. Tiedotimme haastateltavia etukäteen aineiston tuhoamisesta ja salassapidosta. Otimme salassapitoasiat esiin toistamiseen haastattelujen alussa. Asioista puhumisella varmistimme, että luottamus aineiston huolelliseen käsittelyyn välittyy haastateltaville.

3. SUBJEKTIIVISET OIKEUDET

3.1. Määritelmä subjektiivisista oikeuksista

Subjektiivisten oikeuksien luonteiset perusoikeudet kattavat TSS-oikeuksien ydinalueen. TSS-oikeudet ovat taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä perusoikeuksia. TSS-oikeuksia luonnehditaan myös toisen sukupolven perusoikeuksiksi. Nämä oikeudet edellyttävät julkiselta vallalta aktiivista toimintaa kuten sosiaalisten etuuksien tarjoamista ja rahoittamista. Nämä TSS-oikeudet toteutetaan kunnallistalouden kautta, mutta sitä tuetaan valtion avuin. TSS-oikeudet voidaan nähdä myös edellytyksinä kansalaisvapauksien tai klassisten perusoikeuksien käyttämiselle. Tähän liitetään myös nykyaikaisen hyvinvointivaltion velvollisuus turvata kansalaisten vähimmäiselintaso, johon kuuluvat muun muassa sosiaaliturva, peruskoulutus ja lääkintäpalvelut. (Saraviita 2005, 22–23.)

Perustuslaissa säädetään sosiaalisista oikeuksista. Se kuitenkin jättää yksityiskohtaisemman sääntelyn auki. Tästä johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon lakeja on säädetty erilaisin tavoin eri aikoina. Subjektiiviset oikeudet ovat olleet yksi keskeinen ongelma näissä laissa. Subjektiivisiin oikeuksiin on kiinnitetty huomiota keskusteluissa. Subjektiivisilla oikeuksilla tarkoitetaan, että yksilöllä on ehdottomia oikeuksia johonkin. Harkinnanvaraisuus asetetaan useasti näiden vastakohtaksi. Sosiaalitaloudessa kauhistellaan subjektiivista oikeutta, jopa pelkäämiseen asti. Hyvä ja näkyvin esimerkki tästä on lasten päivähoiton subjektiivisuus. Siitä on jouduttu käymään myös oikeutta, sillä se on herättänyt paljon ristiriitoja. Taustalla on ollut käsitys siitä, että perusoikeudet ovat usein ehdollisia, eikä kaikilla ole niihin oikeutta. Subjektiivinen päivähoito-oikeus on kuitenkin yksiselitteinen oikeus kaikille alle kouluikäisille lapsille. (Saarenpää 2010, 113.)

Subjektiiviset oikeudet ovat velvollisuusnormeja viranomaisia kohtaan. Heidän on myönnettävä etuus silloin, kun hakija täyttää määritellyt etuuden saamisen edellytykset. Subjektiivisilla oikeuksilla on erilaisia vahvuusasteita. Ne ovat luonteeltaan sitä vahvempia, mitä täsmällisemmin saamisedellytykset ja sisältö ovat lainsäädännössä määriteltä. Lapsilisä on esimerkki tasakorvausperiaatetta noudattavasta etuudesta. Sen

myöntämiseen ei liity yksilöllistä tarvearviointia ja sen saamisedellytykset sekä sisältö ovat lainsäädännössä täsmällisesti määritelty. (Tuori & Kotkas 2008, 243–244.) Yhteiskunnalle palveluiden järjestäminen on kalliimpaa, kun ne ovat subjektiivisten oikeuksien mukaisia eivätkä harkinnanvaraisia palveluita. Tämä johtuu siitä, että subjektiiviset oikeudet kuuluvat kaikille ihmisille, jotka täyttävät tietyt kriteerit. Sen vuoksi on suhtauduttu tietyllä varauksella, kun on puhuttu subjektiivisten oikeuksien lisäämisestä. (Saarenpää 2010, 115.)

Lainsäädännössä, subjektiivisista oikeuksista, ei yleensä todeta hakijalla olevan oikeutta etuuteen, vaan se ilmaistaan kuntaan kohdistuvalla käskymuodolla. Sanamuodon ollessa passiiviin kohdistuva kehotusmuoto jää epäselväksi, onko se tarkoitettu subjektiiviseksi oikeudeksi vai ei. Samassa laissa esiintyvät sanamuodot voidaan tulkita niin, ettei kaikkia ole tarkoitettu subjektiivisiksi oikeuksiksi. Lakiin kirjattu subjektiivinen oikeus on pakottava syy, joka sivuttaa kunnan talousarvion asettamat rajoitteet. Kunnan talousarviossa tarkoitukseen varattujen määrärahojen loppuessa kunnan täytyy ryhtyä toimenpiteisiin talousarvion muuttamiseksi asianmukaisessa järjestyksessä. (Tuori & Kotkas 2008, 246–247.)

Subjektiivisella päivähoito-oikeudella tarkoitetaan, että kunnilla on velvollisuus järjestää alle kouluikäisille lapsille päivähoitopaikka vanhempien niin halutessa. Kunnan on huolehdittava myös siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin tai saamenkielellä. Kunnilla on velvollisuus järjestää hoitoa kokopäiväisesti, vaikka toinen vanhemmista olisi kotona esimerkiksi sairauden, työttömyyden tai toisen lapsen syntymän vuoksi. Päivähoidon järjestämistä ei voida vastoin vanhempien suostumusta lopettaa esimerkiksi koulujen loma-ajan vuoksi, ellei sille ajalle järjestetä muuta päivähoitolain tarkoittamaa hoitoa. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36; Tuori & Kotkas 2008, 265.)

Subjektiivinen oikeus alle kouluikäisten lasten huoltajille valintaan päivähoitopaikan tai lasten kodinhoidon tai yksityisen hoidon tuen välillä on kiistatonta. Taustalla on käskymuoto päivähoitolain 11 a §:n säännökseen kunnan erityisestä järjestämisvelvollisuudesta. Näin ollen kunta ei voi kieltäytyä myöntämästä alle kouluikäiselle lapselle hoitopaikkaa mihinkään syyhyn vedoten. Lasten hoidon järjestäminen haluamallaan tavalla, joko omassa kodissa tai kodin ulkopuolella on lasten vanhempien oikeus. Tähän lakiin ei ole asetettu rajoitetta vain joihinkin

tilanteisiin. Kunnilla ei ole mahdollisuutta kaventaa vanhempien valintaoikeutta. Näin vanhemmat saavat päättää järjestetäänkö heidän lapsilleen päivähoitoa kokopäivähoitona vai osapäiväisesti. (Tuori & Kotkas 2008, 265.)

3.2 Päivähoito-oikeus subjektiiviseksi oikeudeksi

”Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioonottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea hänen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatustaan. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen.” (Laki lasten päivähoidosta 1973, 1983, 2a §.)

Päivähoitolaki oli syntyessään vuonna 1973 puitelaki, joka velvoitti kuntia päivähoidon järjestämiseen ja loi puitteet kehittämiselle ja valtionosuuksien maksamisesta kunnille. Kunnat olivat riippuvaisia valtion budjetin määrärahojen asettamista rajoista, eivätkä voineet kehittää päivähoitoa haluamallaan tavalla. Valtion ohjauksesta on vähitellen luovuttu ja vastuu palveluiden järjestämisestä on siirtynyt kunnille. Päivähoitopaikoista oli pulaa ja tarpeeseen ryhdyttiin vastamaan. Rakennettiin paketti, johon sisältyi kotihoidontuki ja päivähoito. Näin perheet saattoivat itse valita heidän tarpeitaan vastaavan palvelun. Kotihoidontuki ja oikeus subjektiiviseen päivähoitoon tulivat voimaan vuonna 1990 ja se koski vain alle kolmivuotiaita lapsia. (Lounassalo 2001, 232–233.)

Suomen päivähoitolaki oli tärkeä poliittinen saavutus, jossa seurattiin pitkälti Ruotsin esimerkkiä eli perhepäivähoito hyväksyttiin laajasti myös kolme vuotta täyttäneiden hoitomuodoksi ja erottelu lastenseimiin ja lastentarhoihin poistettiin. Tällä muutoksella haluttiin poistaa yhteiskuntaluokkiin perustuva erottelu, sillä ennen toista

maailmansotaa vain köyhät hoidattivat lapsiaan kokopäiväseimessä. Köyhäinhoitoleimasta haluttiin eroon ja samalla Suomessa ja Ruotsissa luovuttiin myös sanasta lastentarha. Päiväkoti edusti uutta aikaa ja politiikkaa eikä erotellut lapsia ikäryhmän mukaisesti. (Anttonen 2003, 159, 167.)

Vuonna 1973 lasten päivähoitotoiminta irrotettiin lastensuojelulain piiristä ja määriteltiin sosiaalipalveluksi. Silloin päivähoitolaissa määriteltiin kuntien tehtäväksi tukea päiväkotien rakentamista sekä järjestää ja ohjata perhepäivähoitajien kodeissa tapahtuvaa päivähoitoa. Ruotsi ja Tanska säätivät päivähoitolait, jotka olivat sisällöltään samantyylliset ja ne antoivat kunnille mahdollisuuden tai velvoittivat niitä perustamaan suuren määrän päivähoitopaikkoja. (Anttonen 2003, 159, 167.)

Lain syntymisen taustalla oli asenteissa tapahtunut muutos, johon vaikutti naisten työssä käynnin kasvu. Lasten päivähoitotilanne kärjistyi kysynnän kasvun vuoksi ja yksityiset palvelut olivat riittämättömiä. Vaatimukset naisten tasa-arvoisesta mahdollisuudesta osallistua työhön ja yhteiskunnalliseen elämään lisääntyivät jatkuvasti. Tämän myötä päivähoidon kasvatus ja opetus sekä sosiaalistaminen ja hoitaminen alkoivat kietoutua toisiinsa. Linjojen kietoutumista on kutsuttu kansainvälisissä yhteyksissä *educare*-malliksi. (Lounassalo 2001, 232.)

”just se ... että naisilla ois niinku tasavertanen ... mahdollisuus lähteä työelämään...” (H2).

Yhdessä haastattelussa tuotiin myös esille tasavertaisuus naisten kannalta. Aiemmin oli tyypillistä, että mies oli työelämässä ja nainen hoiti lapsia kotona. Lakiuudistuksen myötä myös naiset saivat tasavertaisen mahdollisuuden lähteä työelämään luomaan omaa uraansa. Toisessa haastattelussa tuotiin esille yhteisöllisyyden väheneminen kaupungistumisen myötä. Yhteiskunnan kaupungistuessa lasten hoitajina toimineet sukulaiset ovat kadonneet perheiden naapurustosta. Tämän myötä perheiden tarpeet päivähoidolle ovat lisääntyneet ja yhteiskunnan on täytynyt alkaa vastaamaan heidän tarpeisiinsa.

Vuonna 1985 tehtiin lakiuudistus, joka toi yhteiskuntaamme kaksi perhepoliittista etuutta, jotka ovat tärkeitä historiallisesti ja kansainvälisesti. Nämä etuudet olivat lasten kotihoidontuki ja päivähoito-oikeus alle kolmivuotiaille lapsille. Samaan lakiin tuli myös työehtosopimuslain muutos, joka mahdollisti jommankumman vanhemman

jäämisen hoitovapaalla työsuhteen katkeamatta nuorimman lapsista ollessa alle kolmevuotias. Tällainen lakipaketti mahdollistui 1980-luvun suotuisan taloudellisen tilanteen ansiosta. Laissa määrättyjä uudistuksia toteutettiin vähitellen ja niiden piti astua voimaan kokonaisuudessaan 1990-luvulla. (Anttonen 2003, 159, 173–174.)

Vuonna 1990 astui voimaan laki subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta, jolloin kaikilla alle kolmevuotiailla lapsilla oli oikeus päivähoitoon. Tämän myötä jokaisella kunnalla oli velvollisuus järjestää päivähoitopaikka lapselle. Suomi oli ensimmäinen maa maailmassa, jossa toteutui alle kolmivuotiaiden lasten subjektiivinen oikeus päivähoitopaikkaan. Ruotsissa kyse ei ollut subjektiivisesti oikeudesta, koska edellytettiin lasten vanhemmilla olevan työ- tai opiskelupaikka. (Hiilamo 2005, 65.)

Useissa kunnissa alle kolmivuotiaiden hoitopaikkojen takaamiseksi suunniteltiin yli kolmevuotiailta lapsilta evättävän hoitopaikkoja. Tämä synnytti vanhempien laajamittaisen joukkoliikkeen, joka vaati jo päivähoidossa oleville lapsille pysyväispaikkoja lasten kouluun menoon asti. Liike pyrki saamaan ihmisiä mukaan mahdollisimman laajasti eri puolueista ja myös päivähoiton henkilökuntaa osallistui liikkeeseen. Subjektiivisen valintoikeuden laajentamisesta vanhempiin lapsiin kiisteltiin jatkuvasti ja lain voimaantuloa siirrettiin useaan otteeseen. Kansalaisjärjestöjen poliittinen vaikuttaminen voimistui ja eduskunnan naisverkosto perustettiin, kun puolueiden naisjäsenet löysivät toisensa. Eduskunnan naisverkoston kautta löytyneen poliittisen tahdon ilmauksena ja laajan painostuksen vuoksi eduskunta päätti lain tulevan voimaan joulukuussa 1995. (Lounassalo 2001, 234.)

Yhteiskunnassamme talouden vaihtelut ovat vaikuttaneet moniin asioihin. 1990-luvun lama vaikutti voimakkaasti yhteiskuntaan ja työelämään. Sen jälkeen uusi taloudellinen nousu toi taas uusia tuulia työmarkkinoille ja yhteiskuntaan. Tämä kaikki on vaikuttanut myös suomalaisiin lapsiperheisiin. Taloudellisen tilanteen vaihteluilla on ollut myös vaikutusta päivähoitoon ja ennen kaikkea sen resursseihin. Päivähoidossa 1990-luvun laman jälkeen lapset ovat joutuneet tottumaan suurempiin ryhmäkokoihin. Päivähoidon arki on venytetty käyttöasteiltaan äärirajoille. Aikuisten vähyys ja vaihtuminen ovat myös näkyviä merkkejä tästä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 9.)

Eräässä toteuttamassamme haastattelussa keskusteltiin myös lamasta subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulon vauhdittajana. Haastateltavat pohtivat, että

yhteiskunnan alkaessa toipua lamasta, töitä oli enemmän tarjolla. Tämän seurauksena talous rupesi kohenemaan ja perheillä oli enemmän tarvetta päivähoidolle. Siinä yhteiskunnallisessa tilanteessa alkoi suunnittelu ja toimet, joilla haluttiin mahdollistaa subjektiivinen päivähoito-oikeus kaikille alle kouluikäisille lapsille.

Alun perin vuoden 1985 lakiuudistuksen mukaan piti elokuusta 1995 alkaen jokaisella alle kouluikäisellä lapsella olla oikeus päivähoitopaikkaan. Tämä ei kuitenkaan toteutunut ja laajennus päivähoito-oikeuteen astui voimaan vuoden 1996 alusta. Vuodesta 1996 lähtien kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on ollut oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan, joka kuntien on täytynyt järjestää mahdollisuuksien mukaan. (Kauppi 2001, 16; Anttonen 2003, 173.)

”se niinku vain tuli, se laki... siitä oli puhetta ja kyllähän sitä kauhisteltiin silloin, mie muistan vähän.”(H2)

Haastatteluja analysoidessamme huomasimme, että kenellekään haastateltavista ei ollut jäänyt juurikaan mieleen vuoden 1996 lakiuudistusta edeltävä keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja sen muutoksista. Haastattelussa tuli myös ilmi, että siihen ei jotenkin kentällä uhrattu ajatusta, vaan keskityttiin vain oman työn tekemiseen. Opiskelujen ajalta haastateltavilla oli kuitenkin muistikuvia koulussa käydystä keskustelusta subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen liittyen.

Paikan järjestämisessä on tullut huomioda kuitenkin lasten vanhempien toiveet. Kunta on velvollinen tarjoamaan päivähoitopalveluita, vastaamaan eri ikäryhmien hoidon ja kasvatuksen tarpeeseen tasapuolisesti sekä paikallisten olojen edellyttämällä tavalla. Päivähoito voidaan toteuttaa päiväkotihoidona tai perhepäivähoitona. Päivähoidosta peritään kuukausittain maksu, johon vaikuttavat perheen taloudellinen tilanne, perhe koko ja lapsen hoitoaika. (Kauppi 2001, 16; Anttonen 2003, 173.)

Haastatelluista kaikki kokivat, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulo on vaikuttanut päiväkotien hoitoryhmien kokoon. Ryhmäkoot ovat heidän mielestään kasvaneet, kun lapsia käy enemmän hoidossa. Lakiin ei kuitenkaan ole määritelty ryhmien enimmäiskokoja. Mietimme, että onko laki enää ajan mukainen vai olisiko jo aika uudistaa päivähoitolakia.

”ryhmät on isoja, sille myö ei maheta mittään täällä työtä tekevät...”(H1)

Haastateltavat toivat esille tasavertaisuuden. Kaikilla lapsilla on oikeus päivähoitoon tarpeesta riippumatta. Verrattuna aiempaan tilanteeseen, jolloin päivähoitoon oli päässyt varmasti sosiaalisin perustein, lakimuutos on asettanut lapset tasavertaiseen asemaan ja vähentänyt leimaantumista sosiaalitapaukseksi, leimaaminen esimerkiksi rikkaaksi on vähentynyt. Nykyään ei peräänkuuluteta enää syitä, miksi ollaan päivähoidossa, sillä jokaisella lapsella on siihen lain mukaan oikeus.

Ajattelemme, että lapsen subjektiivinen oikeus päivähoitoon on hyvä asia. Tasavertaisuus itsessään on jo riittävän suuri syy saada päivähoitopalvelua. Epätasavertainen tilanne olisi lapsen kannalta esimerkiksi silloin, jos lapsen kaveri olisi päivähoidossa, mutta hän itse ei sinne pääsisi. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus ja sillä voi olla suuri merkitys lasten vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Hyvä päivähoito tukee myös lapsen kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatus voi myös merkittävällä tavalla suojata lasta monilta kasvuympäristön riskitekijöiltä. Varhaiskasvatuksella voidaan jossain tapauksissa varmistaa lapselle säännöllinen päivärytmi, joka luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Tällaisella mahdollisuudella voi olla suuri merkitys lapselle ajatellen tulevaisuuttaan ja kehitystään.

Haastateltavat muistelivat ihmisten miettineen, kuka veisi lapsensa hoitoon ollessaan itse kotona. Haastateltavien mukaan sellaisessa asiassa ei ollut mitään järkeä, edes ajatuksen tasolla. Yhdessä haastattelussa kerrottiin kauhistelun aiheena olleen, kuinka sellainen on ollenkaan mahdollista. Haastatteluissa käytiin keskustelua siitä, miksi lakimuutos on tullut voimaan. Kaikki haastateltavat olivat tästä samoilla linjoilla. He uskoivat, että lakimuutoksella on annettu kaikille lapsille mahdollisuus päivähoitoon, laadukkaaseen kunnalliseen varhaiskasvatukseen. Haastatteluissa painotettiin, että tällainen hoitomuoto takaa motivoituneen ja koulutetun henkilökunnan.

Haastatteluissa pohdittiin syitä, millaisiin tarpeisiin lakimuutoksen subjektiivisesta päivähoito oikeudesta haluttiin vastaavan. Kaikissa haastatteluissa mainittiin, että lailla on mahdollistettu vanhempien työssäkäynti tai opiskelu. Haastatteluissa esitettiin myös muita syitä oikeuden tarpeellisuuteen. Vanhemmilla voi olla haasteita omassa elämässään, tällaisia haasteita voivat olla esimerkiksi mielenterveyden ongelmat tai työttömyys.

”...kaikilla on omat tarpeensa minkä takia tarvitsee päivähoitoa ja varhaiskasvatusta. ... onhan joitakin joille ois perustarpeidenkin vuoksi hyvä.” (H3)

Päivähoitolaki 304/1973 on kokenut vuosien saatossa muutoksia, esimerkiksi subjektiivinen päivähoito-oikeus 1996 ja 2001, jolloin kaikki kuusivuotiaat lapset saivat oikeuden maksuttomaan esiopetukseen. Yhteiskunnan muuttuessa on päivähoitolaki jäänyt auttamatta jälkeen. Vuonna 1999 sosiaali- ja terveysministeriö on vaatinut lain, määritelmien ja käsitteiden päivittämistä sekä ajanmukaistamista. Hallitusohjelmassa 2007 oli maininta päivähoitolain uudistamisesta. Selvityksistä ja esityksistä huolimatta laki lasten päivähoidosta ei ole vielä edennyt lakiesitykseksi asti. (Vahasalo & Lauslahti & Palm 2010; Repo 2010.) Uudessa hallitusohjelmassa on maininta päivähoitolain uudistamisesta ja samalla siitä, kuinka varhaiskasvatus siirretään opetus- ja kulttuuritoimen alle. (Valtionneuvoston kanslia 2011, 32).

Mietimme, että puutteita ja kehitettävää päivähoidosta varmasti löytyy. Toisaalta Suomen lakeihin on kirjattu kriteerit ja vaatimukset päivähoidolle ja työntekijöiden koulutukselle. Nämä kriteerit huomioiden palvelu on laadukasta. Kaikki työntekijät tekevä parhaansa ja antavat parastaan lapsille, mutta vaatimukset ovat tiukat ja ryhmäkoot isoja. Pystytäänkö lain avulla kuitenkin takaamaan henkilökunnan motivaatiota tekemään jatkuvasti parhaansa. Välillä täytyy myös miettiä, ylletäänkö tämänhetkisellä resursoinnilla ja vaatimustasolla laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen ja vertaissuhteisiin ja ne tulee taata kaikille riippumatta asuinpaikasta tai perhetilanteesta. Yhdyskuntasuunnittelussa tulisi huomioida varhaiskasvatuspalvelujen sijoittaminen niin, että ne olisivat helposti lapsiperheiden saatavilla.

Haastateltavat nostivat esille myös nykyajan ilmiöksi luettavat pätkätyöt. Pätkätyötä tekeville vanhemmille on suuri helpotus, ettei työttömyyspätkän ajaksi tarvitse irtisanoa päivähoitopaikkaa, koska lapsella on oikeus siihen. Irtisanoessaan paikan vanhempi tietää, että lapsi saa päivähoitopaikan aina tarpeen vaatiessa. Toisaalta voi olla myös lapsen edun mukaista, jos vanhemmat eivät irtisano päivähoitopaikkaa. Tämä takaa, että lapsi saa olla turvallisessa ja tutussa ryhmässä, eikä hän joudu kokemaan sen suhteen suuria muutoksia.

” kun kuitenkin tätä nykyä on vanhemmilla paljon pätkätyötä ja että nyt loppuu ja yllättäen kuukauven päästä onkin ... vanhemmat ei uskalla sanoa sitä paikkaa irti...” (H1)

Pätkätöiden ja esimerkiksi irtisanomisten aiheuttamien työllisyystilanteiden muutoksen kohdatessa, koemme subjektiivisen päivähoito-oikeuden olevan kaikkien kannalta hyvä ratkaisu. Vanhemmat saavat aikaa sopeutua muutokseen rauhassa ja miettiä tulevaisuuden ratkaisuja ilman kiirettä ja painostusta. Myöskään lapsen päivähoitopaikan suhteen ei tarvitse tehdä hätiköityjä ratkaisuja ja on mahdollista miettiä huolella mahdollisen irtisanomisen, osapäiväisyyden tai kokopäiväisyyden välillä. Lapselle tämä mahdollistaa varmuuden ja pysyvyyden, vaikka kodissa suuria muutoksia olisikin. Kun lapsella on mahdollisuus pysyä entisessä, ei arjessa sillä hetkellä ole niin paljon tuttua ja turvallista rikkovaa toimintaa. Päivähoidolta tällä mahdollisuudella voidaan myös vähentää työmäärää. Jos irtisanomisia ei aina tehdä, myöskään uuden hoitopaikan etsimistä ei tarvitse myöhemmin tehdä. Lapsen ollessa kirjoilla ryhmässä vaikka muutaman päivän kuukaudessa myös työntekijät voivat huomioida hänen kehityksensä tukemisen.

4 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

4.1 Päivähoito osana varhaiskasvatuspalveluita

Päivähoitoa pidetään osana perhe-, sosiaali-, koulutus- ja työvoimapolitiikkaa. Kansainvälisesti arvioiden Suomessa ollaan siinä maailman kärkeä. Suomen päivähoitolaki on ainutlaatuinen maailmanlaajuisesti ja päivähoidon fyysiset puitteet sekä resursointi ovat olleet aina melko laadukkaita. Päivähoidossa kasvatukselliset tehtävät ja sosiaalipalvelulliset tehtävät ovat liittyneet yhteen. Tätä pidetäänkin vahvuutena, sillä muualla järjestelmät, jotka toteuttavat esiopetusta ja päivähoitoa, kulkevat pitkälti omia ratojaan. Koulutuksellinen puoli eli esiopetus ja varhaislapsuuden pedagogiikka (EDUcation) ja perheiden sosiaalipalveluiden (CARE giving) puolen yhdistyessä muodostuu suomalaisen päivähoidon educare- malli. (Hujala & Puroila & Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 3-4.)

Suomalainen hoidon ja kasvatuksen yhdistävä educare- malli on melko harvinainen Euroopassa. Tämä malli tunnetaan laajemmin myös kansainvälisesti ja sillä kuvaillaan pohjoismaisten hyvinvointivalttioiden varhaiskasvatusmallia. Mallissa hoito, kasvatusta ja opetus muodostavat kokonaisuuden, jossa leikin rooli on merkittävä työväline. Mallia kutsutaan myös ECEC- malliksi, joka on lyhenne englanninkielisestä early childhood education and care (varhaiskasvatus ja hoito)-lauseesta. Educare- malli on syntynyt vastaamaan lasten kokopäiväisen päivähoidon tarpeeseen molempien vanhempien ollessa töissä. Malli täyttää pienten lasten päivähoidon tarpeet sekä sisältää koulutuksellisen ja opetuksellisen näkökulman. Hoidollinen ja opetuksellinen näkökulma kietoutuvat toinen toisiinsa ja molemmat osa-alueet sisältävät käytännössä piirteitä toisistaan. (Early Childhood Education and Care Policy in Finland 2000, 6; Ministry of Social Affairs and Health 2006, 13; Structures of Education and Training Systems in Europe 2009, 14.)

Varhaiskasvatusmallissa lapsi on keskiössä ja hänet määritellään itsenäiseksi oppijaksi, joka oppii vuorovaikutuksessa ja ihmissuhteissa. ECEC on määritelty olevan yhteisöllistä, jossa vanhemmat, lapsi ja kasvattajat toimivat yhdessä. Mallilla uskotaan olevan mahdollisuuksia vähentää sosiaalisen taustan ja olosuhteiden vaikutusta lapsiin.

Sen avulla lapsella on mahdollisuus kehittyä ja toteuttaa itseään. Se tarjoaa kattavan tuen lapsen kehitykselle ja yksilöllisille tarpeille. Perustan tälle mallille luovat lapsen oikeudet lämpimiin ihmissuhteisiin sekä turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Lapsella on myös oikeus turvalliseen ympäristöön, joka mahdollistaa leikin ja tarjoaa virikkeitä. Lasta tulee myös ymmärtää iän ja kehitystason mukaisesti sekä hänen tulee saada tukea kieleen, kulttuuriin ja uskontoonsa. (Structures of Education and Training Systems in Europe 2009. 14.)

Suomessa päivähoitopalveluiden tarjonta on monimuotoista. Sitä tarjotaan vanhempien toivomusten mukaan ja eri ikäryhmät huomioiden. Päivähoidon tarkoituksena on luoda turvallinen kasvu ympäristö lapsille, joka takaa hyvän ja turvallisen hoidon. Samalla turvataan vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet lasten synnyttämiseen ja kasvattamiseen. (Ikola-Norrbacka 2004, 23–24.)

Varhaiskasvatuspalveluiden kentällä ihanne olisi, että vanhemmilla olisi mahdollisuus valita, millaisia varhaiskasvatuspalveluita he haluavat lastensa saavan. Vanhemmilla on oikeus valita, mutta käytännössä valinnan mahdollisuutta ei ole. Monilla paikkakunnilla ainoa kunnallinen varhaiskasvatuspalvelumuoto on päiväkotitai perhepäivähoito, jolloin valinnan mahdollisuutta ei käytännössä ole.

Varhaiskasvatuspalveluista keskeisimpiä ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin toiminta. Näitä tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluva esiopetus on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluita, kuuluvat myös varhaiskasvatuksen piiriin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.)

Päiväkotitai on instituutio, jonka toimintaa määrittää voimassaoleva laki lasten päivähoitosta, sekä esiopetusta koskeva lainsäädäntö. Päiväkodin toimintaa ohjaavat useat valtakunnalliset, kunnalliset sekä yksikkökohtaiset asiakirjat kuten varhaiskasvatussuunnitelmat. Päiväkodissa hoitoa voidaan tarjota osapäiväisesti, kokopäiväisesti tai vuorohoitona. Myös tilapäistä päivähoitoa voidaan tarjota vanhempien satunnaisissa tarpeissa. Osapäivähoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka kestää enintään viisi tuntia päivässä. Kokopäiväistä hoitoa on, kun hoidon kesto ylittää viisi tuntia päivässä. Vuorohoidossa hoitoa tarjotaan myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

Päiväkodissa voi työskennellä usean eri ammattiryhmän edustajia. Päiväkodeissa on olemassa erilaisia painotuksia työntekijöiden oman osaamisen ja mielenkiinnon mukaan. On olemassa myös erilaisia päiväkoteja, joissa on pitkälle viety pedagoginen painotus, kuten Montessoripedagogiikka tai Steinerpedagogiikka. (Nummenmaa & Karila & Joensuu & Rönnholm 2007,11; Mikkola & Nivalainen 2009, 10-11; Jyväskylän yliopisto 2011.)

Päivähoitolaki ja -asetus ovat tärkeimpiä perhepäivähoitoa ohjaavia yhteiskunnallisia asiakirjoja. Siinä määritellään, että lapsen hoito voidaan järjestää eri tavoin, kuten päiväkotihoidona, perhepäivähoitona tai leikkitoimintana. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yksittäisen henkilön kodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa. Laki lasten päivähoidosta asettaa päivähoidolle tiettyjä tavoitteita, joita perhepäivähoitajien tulee noudattaa ja joiden mukaan heidän tulee toimia. Perhepäivähoidon tavallisin muoto on hoitajan kotona tapahtuva muoto. Sen rinnalle on kehitetty myös muita muotoja kuten ryhmäperhepäivähoito. Perhepäivähoitajan kelpoisuusehtoja ei ole säädetty laissa ja heidän koulutustaustansa on hyvin kirjava, työ on itsenäistä, mutta kuitenkin vastuullista lasten varhaiskasvatusta. Työtä tehdään yhdessä lapsen ja perheen kanssa. (Parrila 2002,18-19,26.)

Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon muodoista uusin. Se sijoittuu päiväkotihoidon ja perinteisen perhepäivähoidon välimaastoon. Nimen arvellaan syntyneen, kun kaksi perhepäivähoitajien muodostamaa ryhmää alkoi työskennellä yhdessä, samoissa tiloissa. Ensimmäinen ryhmäperhepäivähoito perustettiin Suomeen vuonna 1988, jonka jälkeen toiminta levisi koko maahan nopeasti. Päivähoitolaki ei tunne ryhmäperhepäivähoitoa erikseen, eikä laissa ole erityissäädöksiä, jotka koskisivat ryhmäperhepäivähoitoa. (Väisänen 2007,10–13.)

Ryhmäperhepäivähoidossa yhdistyvät päiväkodin ja perhepäivähoidon hyvät puolet. Ryhmäperhepäivähoidolla on mahdollisuus tarjota hoitoa kaikkina vuorokauden aikoina, perheiden tarpeen mukaan. Perhepäivähoitajien yksilötyön sijaan ryhmäperhepäivähoitajien työ on tiimityötä. Ristiriitoja herättävät hoidettavien lasten lukumäärä ja työntekijöiden koulutustausta. Yleisesti toiminta mielletään perhepäivähoidon yhdeksi muodoksi. Vanhemmat pitävät hoitomuotoa päiväkotitoimintana ja heidän odotuksensa ovat sen mukaisia. Työntekijät mieltävät yleensä työskentelevänsä pienpäiväkodissa. Kuntien elinkeinorakenteilla näyttäisi

olevan suuri vaikutus siihen, onko paikkakunnalle perustettu ryhmäperhepäivähoitoa ja millainen niiden toimintamuoto on. (Väisänen 2007,10–13.)

Avoin varhaiskasvatus on tunnettu jo 1970-luvulla. Tuolloin se tunnettiin leikkitoimintana. 2000-luvulla leikkitoiminnasta on alettu käyttää nimitystä avoin varhaiskasvatus. Avoimen varhaiskasvatuksen määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Yksi syy siihen on palveluntuottajien määrittelemät toimintamuodot, jotka vaihtelevat alueellisesti ja kunnallisesti. Avointa varhaiskasvatusta järjestävät kunnat, seurakunnat ja yksityiset palveluntuottajat. Ne voivat tuottaa toimintaa itsenäisesti tai yhteistyössä. Lakia on haluttu muuttaa joustavammaksi vaihtoehtoisten päivähoitomuotojen toteuttamiselle, mutta hallituksen lakimuutos ei avaa leikkitoiminnan tai muunkaan päivähoitotoiminnan käsitettä. Leikkitoiminnassa on erilaisia toimintamuotoja, joita ovat muun muassa avoimet päiväkodit, kesäleikkipuistotoiminta, leikkikerhot, leikkitoiminta. (Alila & Portell 2008, 12–17.)

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa perheille, että he voivat valita varhaiskasvatuspalveluista heille sopivimman vaihtoehdon. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus antaa myös mahdollisuuden perheille määrittää itse, millaisia hoitosopimuksia he tekevät tai montako hoitopäivää he tarvitsevat kuussa. Oikeuden myötä perheillä on mahdollisuus tehdä erilaisia hoitosopimuksia oman tarpeensa mukaan. Haastateltavat kokivat, että hoitosopimuslaisten määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana. Hoitosopimuslaisilla tarkoitetaan niitä, jotka tarvitsevat hoitoa vain osapäiväisesti tai tiettyinä päivinä kuukaudessa. Osa haastateltavista koki tämän tuoneen vaihtuvuutta päivittäisiin ryhmiin, mikä luo osaltaan ryhmiin myös jonkinlaista levottomuutta. Yllätyimme, kuinka paljon perheet ja työntekijät ovat valmiita joustamaan molemmin puolin esimerkiksi hoitoajoista ja -päivistä. Haastateltavamme kertoivat, että he pystyvät säätelemään ryhmien kokoa sillä, etteivät osapäivähoitoa tarvitsevat lapset ole yhtä aikaa hoidossa, vaan he ovat siellä eri päivinä. Tällaisten järjestelyjen ja neuvottelujen myötä työn kuormittavuutta ja ryhmien hetkittäistä kokoa on saatu pienemmiksi.

Subjektiiivisesta päivähoito-oikeudesta keskusteltaessa nousi kaikissa haastatteluissa esille vaihtoehtoisten varhaiskasvatuspalvelujen niukkuus tavallisen kokopäiväisen päivähoitoryhmän rinnalla. Haastateltavat kokivat, että osapäiväiset lapset ollessaan

kokopäiväryhmässä kuormittavat ryhmää. Vaihtoehtoisilla muodoilla voisi jokainen perhe löytää itselleen sopivimman varhaiskasvatuspalvelumuodon.

*”se, että perheillä valinnanmahdollisuutta pitäis olla enemmän.” (H3).
 ”sehän on meidän yhteiskunnan vika...kun ollaan nämä osapäivä,
 puolipäiväryhmä lopetettu. Näitähän pitäis olla ja siihen tullaan kyllä
 palaamaan, että pikku hiljaa.” (H1).*

Haastateltavat ajattelivat, että aiemmin olleet osapäiväryhmät ovat säästösyistä lakkautettu, vaikka se onkin hoitomuotona halvempi vaihtoehto. Tarjonnan merkitystä perheille ei ollut haastateltavien mielestä havaittu. Tällaista toimintaa pidettiin lyhytnäköisenä, mutta toiveissa oli, että osapäiväryhmät olisivat palaamassa takaisin paikkakunnan varhaiskasvatuksen palvelutarjontaan.

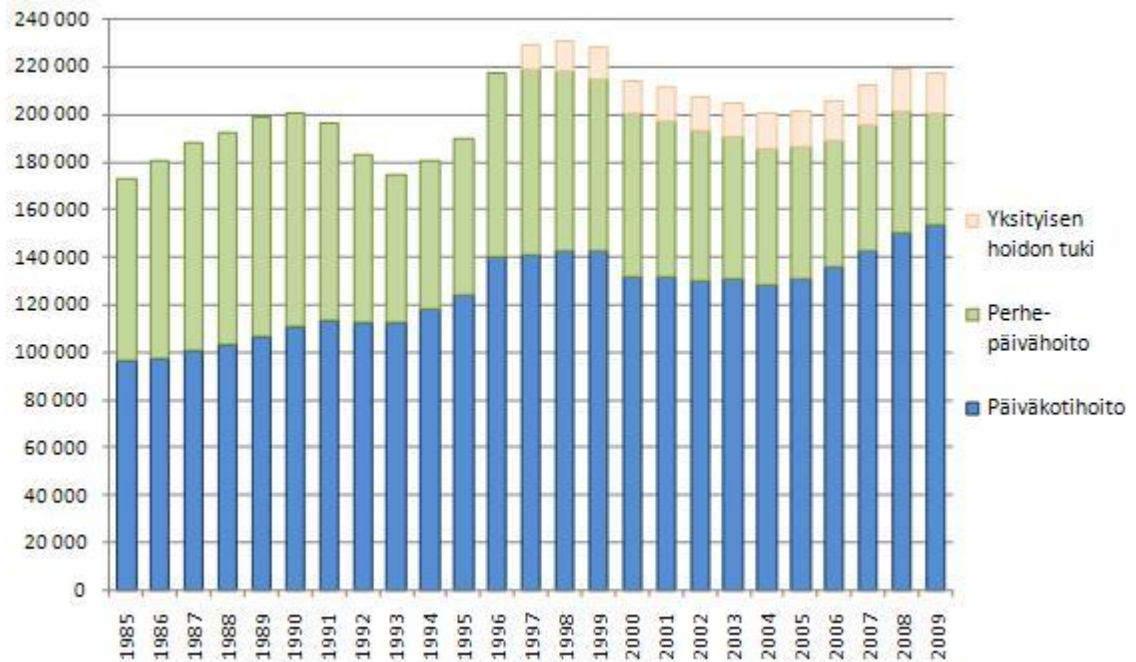
Perheet hyödyntävät päivähoitopalveluita enenevässä määrin. Se selviää KuntaSuomi 2004 tehdyn tutkimuksen tuloksista. Päiväkodit ovat nykyään niin sanotusti tehokäytössä. Joka neljännessä päiväkodissa lapsia on sijoitettu ylimääräisille paikoille, ryhmäkoot ovat kasvaneet ja päiväkodin aukioloaikoja on pidennetty, mutta henkilökuntaa ei ole kuitenkaan tämän myötä lisätty. (Kauppi 2001, 21.)

*”...subjektiivinen päivähoito-oikeus on tuonu meille lapsia lisää hoitoon,
 mutta se ei oo tuonu niitä resursseja samassa suhteessa.” (H3).*

Yhteinen havainto haastatteluiden osalta olivat taloudellisten resurssien vähyys. Haastateltavat kokivat subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä ryhmäkokojen kasvaneen, mutta resurssit eivät kuitenkaan ole samassa suhteessa lisääntyneet. Yhdessä haastattelussa pohdittiin, että lapsimäärä on kasvanut ja tilat eivät kuitenkaan ole suurentuneet. Haastateltavat kokivat tilat liian pieniksi suhteessa lapsimäärään.

Yksi haastateltava mietti myös, voidaanko enää puhua laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, jos lapsimäärä kasvaa ilman lisäresursseja. Haastateltavat nostivat esiin määrärahojen rajallisuuden. Määrärahojen suhteellinen pienuus koettiin kuitenkin valintakysymykseksi. Valintoja ja järkeviä päätöksiä tekemällä haastateltavat kokivat määrärahojen riittävän eivätkä he ole joutuneet tekemään suuria luopumisia esimerkiksi hankintojen suhteen.

KuntaSuomi 2004 tutkimusaineiston mukaan lasten kunnallisten päivähoitopaikkojen käyttöasteet vaihtelevat kunnissa 89 ja 110 prosentin välillä. Käyttöaste eli lasten läsnäoloa kuvaava käyttöaste vaihtelee puolestaan 68 ja 100 prosentin välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että lähes jokainen lapsi on paikalla jokaisena hoitopäivänä. (Kauppi 2001, 21.)

Kuvio 1. Päivähoidossa olevat lapset vuosina 1985–2009 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimasta kuviosta voi havaita, että päivähoitossa olevien lasten lukumäärä päivähoitossa on lisääntynyt päivähoitossa vuonna 1996 tehdyn lakimuutoksen jälkeen. Tämä ilmenee kuviosta 1. verrattaessa vuoden 1995 ja 1997 hoidossa olevien lasten lukumäärää. Yhdessä haastattelussa tuotiin esiin sama havainto. Haastateltavamme toivat myös esiin, että lakimuutoksen jälkeen parin seuraavana vuoden aikana lapsimäärät päivähoitossa kasvoivat. Ei voida kuitenkaan varmuudella sanoa, onko subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulo yksistään vaikuttanut päivähoitopalveluiden käytön lisääntymiseen.

”Lapsia tuli ovista ja ikkunoista” (H3).

Kuviosta 1. voidaan havaita, että lapsimäärä päivähoitossa kasvoi vuosina 1997 ja 1998. Tähän on voinut vaikuttaa myös 1990-luvun lamasta toipuminen ja

työllisyystilanteen parantuminen, mikä on voinut osaltaan vaikuttaa päivähoidossa olevien lasten määrän kasvuun. Toisaalta päivähoitopalveluiden lisääntynyt käyttö ei olisi ollut mahdollista ilman subjektiivista päivähoito-oikeutta. Tarkasteltaessa kuviota 1. voidaan havaita, että 2000-luvulle tultaessa päivähoidossa olevien lasten lukumäärä on hieman laskenut ainakin verrattuna huippuvuosiin. Tähän laskuun on voinut vaikuttaa myös syntyvyyden pieneneminen.

4.2 Varhaiskasvatuksen muotoutuminen

Suomalaisen varhaiskasvatuksen taustalla on fröbeliläinen perinne, jonka pohjalta päiväkotit-instituutio aloitti toimintansa 1970-luvulla. Yhteiskunnan kaupungistuessa yhteisöjen merkitys heikkeni ja aiemmin perheille kuuluneet tehtävät alkoivat siirtyä yhteiskunnan vastuulle. Samalla lapsuuden asema leikkeineen muuttui ja nuoruusiän kesto pidentyi. 1980-lukua kutsutaan pedagogisen hämmennyksen vuosikymmenyksi. Pedagogiikka laajeni koskemaan pienten lasten ryhmiä ja hoitajien työalue laajeni kolme - kuusivuotiaiden lasten ryhmiin. Näiden työkuultuurien kohdatessa oltiin erimielisiä vanhan kuultuuripääoman pätevydestä. Ristiriidat aiheuttivat työtehtävien määrittelyongelmia, työnjaon pinnallista uusjakoa ja toimenkuvien hämärtymistä. Hämmennystä aiheuttivat myös ristiriidat ja keskustelut pätevyysvaatimuksista, jotka aiheuttivat muun muassa koulutuksen saaneiden lastentarhanopettajien suhteellisen määrän laskuun. Tilannetta yritettiin korjata, mutta ohje ei selkiyttänyt myllertävää käytännön kenttää. Vuosikymmenen ilmiö oli, että perushoitotilanteet toteutettiin täsmällisesti ja pedagoginen osuus, oppitukioiden pito, oli kuin oljenkorsi lastentarhanopettajille. (Kinos 2002, 6-12; Reunamo 2007, 99.)

1990-luvulla kuohunta ja hämmennys saatiin aisoihin ja löydettiin uudelleen hukassa olleet työ- ja toimintatavat. Tämä saatiin aikaan päiväkotien ammattilaisten, kouluttajien ja tutkijoiden yhteisellä rintamalla. Vuosikymmenen varhaiskasvatustyötä on jämäköittänyt esiopetusinnostus selkein tavoittein ja sisällöin. Pienten lasten pedagogiikka sai sille kuuluvan yhteiskunnallisen tilan. (Kinos 2002, 13.) 1990-luvun alun lamavuosien aiheuttama heikentynyt talous- ja työllisyystilanne heijastuivat varhaiskasvatuspalveluihin. Tilanne on parantunut, siitä huolimatta pätkätyöt ja yksinhuoltajien tulokehitys ovat edelleen ongelmia yhteiskunnassamme. (Reunamo 2007, 100.)

Yhdessä haastattelussa haastateltavat pohtivat yhteiskunnan muuttumisen mukanaan tuomia tarpeita, johon päivähoito pystyy vastaamaan. Yksinhuoltajille päivähoito on tarpeellinen ja hyvä tuki jaksamisen ja toimeentulon turvaamiseen. Nykyään myös maahanmuuttajaperheet ovat lisääntyneet. Heidän lapsille päivähoitoa pidettiin tärkeänä esimerkiksi kielellisen kehityksen kannalta. On tärkeää, että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on myös oikeus päivähoitoon. Kielellisen kehityksen lisäksi päivähoidolla on merkittävä tehtävä lasten kotoutumisen kannalta. Uskomme, että maahanmuuttajataustaiselle lapselle on tärkeää sosiaalisten suhteiden muodostuminen mahdollisimman varhain, ennen kouluikää. Päivähoito on yksi tekijä, jolla voidaan aloittaa jo varhaisessa vaiheessa lapsen integroituminen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Kielitaito on kuitenkin edellytys tähän kaikkeen. Kielellisen kehityksen kannalta on tärkeää, että oppimisen herkkyyksikaudella lapsella on tarjolla ärsykeitä.

4.3 Varhaiskasvatuksen perusta ja arvopohja

Arvopohja suomalaiselle varhaiskasvatukselle muodostuu muun muassa keskeisten kansainvälisten lapsen oikeuksia määrittelevien sopimuksien ja kansallisten säädösten pohjalta. Arvoista keskeisin on lapsen ihmisarvo, johon liittyy neljä yleisperiaatetta. Ne ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehitykseen sekä lapsen mielipiteen huomioonottaminen. Nämä pohjautuvat lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Konkretisoituja lapsen oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti sekä oikeus saada tarvitsemaansa erityistä tukea omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Suomessa on kehitelty valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka perusteet ovat varhaiskasvatuksen ohjauksen työväline. Sen pohjana on valtioneuvoston periaatepäätös, joka hyväksyi 28.2.2002 varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. Ne sisältävät yhteiskunnan toteuttaman ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet sekä kehittämiskohteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on toteuttaa yhdenmukaista varhaiskasvatusta maassamme, ohjata sisällön

kehittymistä sekä luoda puitteet laadun kehittämiseksi järjestämällä yhdenmukaiset toiminnan perusteet. Tämän tavoitteena on myös lisätä henkilökunnan ammatillista osaamista, moniammatillista yhteistyötä sekä perheiden kanssa tehtävää työtä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-8.)

Jokainen kunta tarjoaa ja järjestää varhaiskasvatuspalvelut mahdollisimman hyvin, perheiden tarpeet huomioon ottaen. Maamme kunnat ovat hyvin erilaisia ja erikokoisia, joten sen vuoksi jokaisen kunnan on laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelma. Tämän avulla kunnat voivat taata perheiden tarpeita vastaavan palvelun. Suunnitelmassa kunnan tulee arvioida oman kunnan palvelujen toteutumista ja konkretisoida omassa suunnitelmassaan varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintamuodot. Tulee myös muistaa, että kasvatusta on sidoksissa kulttuuriin ja yhteiskunnassa tapahtuviin jatkuviin muutoksiin. Nämä asiat tulevat myös osittain vaikuttamaan myös varhaiskasvatuksen toteutukseen jatkuvaan arviointiin, tavoitteiden asettamiseen ja toteuttamiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-8.)

Yhteiskunta järjestää, valvoo ja tukee varhaiskasvatusta. Se on suunnitelmallista, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Siinä tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten yhteistyötä, jota kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Toimiva ja tiivis kasvatuskumppanuus mahdollistaa, että perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä on lapselle mielekäs kokonaisuus. Yhteiskunta tarjoaa erilaisia varhaiskasvatuspalveluita, joiden tarkoituksena on tukea lapsen kotikasvatusta. Tulee muistaa, että ensisijainen kasvatusvastuu- ja oikeus on lapsen vanhemmilla. Varhaiskasvatuksen perustana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta jossa lapsen omaehtoisella leikillä on merkittävä rooli. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11-13.)

Tarjotaanko yhteiskunnan toimesta kuitenkin riittävästi erilaisia varhaiskasvatuspalveluita? Haastateltavamme toivat esille osapäiväisten ryhmien lakkauttamien, joka näkyy osapäiväisinä lapsina kokopäiväryhmissä. Keskusteluissa on tuotu myös esille se, että monet kunnat eivät tarjoa muuta kuin perinteistä kokopäiväistä päivähoitoa. Silloin vanhemmilla ei ole muita vaihtoehtoja, kuin tuoda lapsensa sinne tai pitää heidät kotona. Vanhemmilla on kuitenkin ensisijainen kasvatusvastuu ja oikeus tehdä valinnat lapsen kasvatuksen suhteen.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden lisäksi kaikilla lapsilla on oikeus osallistua maksuttomaan esiopetukseen ja kouluikäisillä lapsilla on mahdollisuus osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Varhaiskasvatusjärjestelmä tuo myös muita vaihtoehtoja kuten yksityisen hoidon tai kotihoidon tuen. (Reunamo 2007, 100.) Keskustelua on monesti käyty kotihoidontuen pienuudesta. Monet perheet kokevat, että kotihoidontuki ei riitä korvaamana tulojen menetystä ja yhdellä palkalla ja kotihoidontuella toimeentulo on liian niukkaa. Vaikka vanhemmille on erilaisia valinnanmahdollisuuksia, ne eivät kovin usein vastaa perheiden tarpeisiin tai miellytä heitä.

Nykyajan haasteet liittyvät yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin. Perheillä ajanpuute ja kiire vaivaavat ja vanhemmuus on usein hukassa. Perheiden mallien muuttuessa myös oma asema joudutaan määrittelemään yhä uudelleen. Tulevaisuuden haasteena varhaiskasvatuksessa pidetään päiväkodin mieltämistä lapsen oppimisen ja kasvun kannalta merkitykselliseksi ja arvokkaaksi paikaksi. (Reunamo 2007, 100.)

Kaksi haastateltavaa toivat esiin, että työntekijän tulee olla enemmän valveilla ja vaistota, mikä on perheen tilanne ja missä mennään. He ajattelivat, että perhe ja perheen tilanne täytyy nähdä ja ajatella kokonaisvaltaisemmin. Nämä haastateltavat toivat esiin myös yksilöllisyyden, he kokivat että se pitäisi pystyä takaamaan jokaisille. Heitä kuitenkin mietitytti, pystytäänkö sitä kuitenkaan takaamaan.

5. YHDESSÄ LASTEN PARHAAKSI

5.1 Kasvattajan roolit ja työn muutos varhaiskasvatuksessa

Moniammatillinen henkilöstö muodostaa varhaiskasvatuksen kasvattajayhteisön. Varhaiskasvatuksen laatu turvataan kasvatusyhteisön jokaisen kasvattajan vahvalla ammattitaidolla. Perusta ammatillisuudelle muodostuu koulutuksen ja ammatillisen tiedon sekä kokemuksen kautta, joka onkin varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara. Tämä moniammatillinen kasvattajayhteisö rakentaa yhteistä toimintakulttuuria neuvotellen yhteisistä toimintatavoista ja arvoista, jotka pohjautuvat suomalaisen yhteiskunnan yhteisesti sovittuihin arvoihin ja toimintatapoihin. Kasvattajan työssä oman kasvattajuuden tiedostaminen on merkittävää ja siihen vaikuttavat kasvattajan omat eettiset arvot ja periaatteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–17.)

Kasvattajan täytyy olla sitoutunut ja herkkä, koska hänellä tulee olla kykyä reagoida lapsen erilaisiin tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajat rakentavat hyvän ilmapiirin lasten ja aikuisten yhteisessä toimintaympäristössä, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunteen. Lapsen ystävyyssuhteiden ja hoito- ja kasvatussuhteiden vaaliminen kuuluvat myös kasvattajan tehtäviin. Kasvatus ja opetus, jotka ovat tietoista ja tavoitteellista, tarkoittavat kasvattajalle ja hänen yhteisölleen valintojen tekemistä. Kasvattajan toiminnan ohjaajana on näkemys hoidon kasvatuksen ja opetuksen toteuttamisesta. Kasvattajan tulee kannustaa lasta ja suoda hänelle oppimisen kokemuksia. Lasta kannustetaan omatoimisuuteen, niin että hän kokee ilon osaamisestaan, mutta saa myös tarvitessaan tarvitsemansa avun. Kasvattajan tulee kunnioittaa lasta ja lapsen vanhempia, sekä muiden mielipiteitä. Hänen tulee myös toimia kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Ammatillaisen tulee arvioida ja kehittää omaa toimintaansa ja myös tiedostaa varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet ja kehittää omaa toimintaansa sen mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 16–17.)

Kaikki haastateltavamme kokivat, että subjektiivisen päivähoido-oikeuden mukanaan tuomien muutosten myötä työtä on jouduttu muuttamaan. Työn suunnittelusta on tullut isompi osa arkea. Yhdessä haastattelussa koettiin, että tiimityöskentelyn rooli on kasvanut, sen merkityksen ja me-hengen koettiin vahvistuneen. Työntekijöiden roolin

koettiin myös muuttuneen. Koettiin, että aiemmin lastentarhanopettaja oli suunnitellut ja vastannut toiminnasta. Nykyään vastuuta jaetaan enemmän ja työ tehdään yhdessä.

Päiväkodissa työskentelee monen eri ammattiryhmän edustajia esimerkiksi lastentarhanopettajia, lähihoitajia tai lastenhoitajia. Henkilöstön toimenkuvien, koulutuksen ja intressien kirjo on laaja. Päivähoitolaissa on määritelty kasvatushenkilöstön määrä, joka tulee olla suhteutettu hoidettavien lasten määrään. Tähän määrään vaikuttavat hoidettavien lasten ikä ja hoitosuhteen koko- tai osapäiväisyys. Myös erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevat lapset on otettava huomioon lasten määristä päätettäessä. (Reunamo 2007, 103.) Yhteiskunnan muutoksilla sekä taloudellisen tilanteen vaihtelulla on ollut vaikutuksia päivähoitoon ja siellä tehtävään työhön sekä ennen kaikkea päivähoiton resursseihin (Mikkola & Nivalainen 2009, 9).

Aiemminkin esiin tuodut hoitosopimuslaiset ovat lisääntyneet ja tämä näkyy myös arjessa. He käyvät hoidossa vain silloin tällöin, mikä lisää lapsen huomioimisen tarvetta. Heidän kaverisuhteidensa muodostumista joudutaan tukemaan enemmän. Tällaiset asiat tiivistävät myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Haastateltavat kokevat, että yhteistyötä joudutaan tekemään enemmän kuin ennen. Toisessa haastattelussa koettiin, että yhteistyötä tehdään myös muista syistä aiempaa enemmän. Erilaisuus ja erilaiset perheet tulisi hyväksyä ja heidän tarpeensa tulee huomioida.

Yhdessä haastattelussa nostettiin esille päivähoitopaikkojen suunnittelijoiden ja vastaavien työn lisääntyminen. Omassa työssä sen ei koettu näkyvän samalla tavalla, koska he eivät tee hoitopaikkojen suunnittelu työtä. Haastateltavat kokivat hoitopaikkojen suunnittelusta vastaavilla olevan paljon työtä, koska jokaiselle hakijalle täytyy löytyä hoitopaikka. Ajattelimme, että vastaava virkamies omassa toimessaan pyrkii tietenkin vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin mahdollisimman hyvin, jolloin paineita pikaisiin hoitopaikkapäätöksiin ja -järjestelyihin on varmasti paljon. Paineita varmasti lisää myös olemassa olevat säädökset määrääjoista, jolloin hoitopaikka tulee järjestyä.

”...sillon ei saanu käyä kaupassa, oli kauhee kun meijjän päiväkotia oli semmosella mäellä ja bussi tuli ... niin ne äitiraukat, niitten oli pakko ensin tulla lapsi hakemaan sieltä mäeltä ja sitten palata ... tai sitten ne piilotti ne pussit päiväkodin taakse ...mulla ei ollu mihinkään kiire, minä

kyllä sanoin, että käykää vaan kaupassa se yks muovipussillinen ... illan ruokatavarat, että se on kauhean kohtuullista...” (H1)

Kaksi haastateltavaa pohti sitä, kuinka tätä valvotaan tai kontrolloidaan. Valvonta ja kontrolli ovat vähentyneet. Vanhempiin ja heidän rehellisyyteensä luotetaan esimerkiksi hoitoaikoja ilmoitettaessa. Keskustelua toki käydään, jos tarvetta huomataan. Havaitsimme työntekijöiden aidosti luottavan siihen, että vanhemmat toimivat lapsensa parhaaksi. Meille itsellemme tuli mieleen, että hoitopäivien pituudesta jouduttaisiin käymään enemmän keskustelua.

Kasvattajan kuuluu huolehtia lapsen hyvinvoinnin edistämisestä, jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen. Sellaisten käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistamisesta tulee huolehtia, jotta lapsi oppii välittämään toisista ja ottamaan muut lapset huomioon. Lapselle tulee antaa asteittain ikätasonsa mukaista vapautta niin, että hän kykenee huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä tekemään päätöksiä ja valintoja, jotka koskevat hänen elämäänsä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13.)

5.2 Vanhempi lapsen kasvattajana

Yhteiskunnan muuttumista on ollut hyvä seurata varhaiskasvatuksen autiopaikalta. Isät ovat tulleet aktiiviseksi osaksi lasten elämää. Valtaosalla perheistä on hyvin voimavaroja ja kiinnostusta huolehtia lapsista ja lasten hyvinvoinnista. Toisaalta taas on perheitä, joiden voimavarat eivät riitä hoitamaan omaa kasvatustavastaan. Tämä on syventänyt eroja perheiden välillä. Perheiden ja lasten elinolojen parantamiseksi on tehty merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia, tästä esimerkkinä on sosiaaliturvan ja koulutuspalveluiden parantaminen. Lapsiperheiden käyttöön on tullut myös erilaisia etuuksia kuten lapsilisät ja vanhempainlomat sekä lopulta myös subjektiivinen päivähoito-oikeus. (Mikkola & Nivalainen 2009, 9.)

Oman jaksamisen tukemisen lisäksi vanhempien tarpeita oli haastateltavien näkemyksen mukaan arkinen tuki. Monen perheen turvaverkko on toisella paikkakunnalla ja perheet ovat enemmän yksin. Tällöin päivähoidon henkilökunta pystyy tukemaan vanhempia vanhemmuudessa ja arjen asioissa. Kaksi haastateltavaa koki myös yhteiskunnallisella muutoksella olevan vaikutuksensa asiaan. Heidän

mielestään yhteiskunnan yleinen ajattelutapa on, että täytyy tehdä töitä ja menestyä. Tämä taas aiheuttaa sen, että lapset täytyy viedä hoitoon.

Pohdimmekin yhteiskunnassa olevan yleisenä toimintaa ohjaavana sääntönä menestymisen. Ihmisen täytyy menestyä. Menestyminen tarkoittaa sitä, että molempien vanhempien täytyy käydä töissä. Yleisesti ajatellaan kotona lapsen tai lasten kanssa olevan vanhemman vähän epäonnistuneen. Menestymisen merkkeinä pidetään myös sitä, että kuuluu joko ydin- tai uusioperheeseen. Yksinhuoltajien perheet eivät ole menestyneitä, vaikka vanhempi hyväpalkkaisessa työssä olisikin. Näistä raameista poikkeavaa ihmistä pidetään hieman outona tai jopa syrjäytyneenä.

Haastateltavat sanoivat kuitenkin subjektiivisen päivähoito-oikeuden olevan lakiin kirjattu, jolloin perheillä on vapaus määrittää tarpeensa päivähoitoon. Vanhemmat valitsevat tarpeensa ja vastuu valitsemisesta ja tekemistään valinnoista on myös heillä. Yhdessä haastattelussa mietittiin myös sitä, että joskus vanhemmat vain peräänkuuluttavat niitä oikeuksia. He unohtavat täysin, että oikeus tuo mukanaan myös velvollisuuksia. Tässä tapauksessa velvollisuus olisi lapsen parhaaksi toimiminen eli lapselle parhaiden valintojen tekeminen.

Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu ja huoltovelvollisuus lapsiinsa nähden. Heillä on myös paras mahdollinen tunteminen omaan lapseensa. Henkilökunnalla on paras mahdollinen koulutuksellinen tieto lapsen kasvusta ja kehityksestä. Vanhemmat ja kasvattajat ovat velvollisia toimimaan yhdessä parhaalla mahdollisella tavalla lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukien. Varhaiskasvatuksessa tätä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi, jonka perusta on lapsen etu, tarpeet ja oikeudet. Nämä ohjaavat varhaiskasvatuksen toteuttamista. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 31–32.)

Haastatteluissa keskusteltiin subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkityksestä perheille. Haastateltavat ajattelivat, että päivähoitopalveluiden saaminen on tärkeää perheille. Päivähoitopaikka lapselle mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun ja tukee vanhempien omaa jaksamista. Nämä eriteltiin pääasiallisina syinä, miksi lapset ovat päivähoidossa. Yhdessä haastattelussa tuotiin esille, että häviävän pieni osuus vanhemmista käyttävät päivähoitopalveluita vain siksi, koska heillä on oikeus siihen.

Kasvatuskumppanuuteen liittyvät arvot, näkemykset ja vastuut ovat keskustelunaiheita niin kasvattajayhteisössä, kuin vanhempienkin kanssa. Työntekijöiden tehtävänä on pyrkiä sisällyttämään kasvatuskumppanuus perhekohtaisesti osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen asiakirjojen laadintaan ja niiden arviointiin. Keskusteluihin osallistumalla vanhemmat voivat vaikuttaa ja tuoda esiin mahdollisia erityisen tuen tarpeita tai muita haasteita. Niistä vanhemmat voivat keskustella henkilökunnan kanssa ja luoda yhteiset suunnitelmat, jotka takaavat lapsen edun. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 31–32.)

”ne oottaa siis erilaisia toimintoja, mutta suurin osa vanhemmista oottaa varmaan sitä turvallista hoitopaikkaa ... hoivaa ja sitä perustarpeiden tyydyttämistä, ruokaa ja nukkuu ja saa leikkiä ja sopivat vaatteet päälle, kun lähdetään ulos ... ainahan on sitten yksilöitä ... joilla on paljon suuremmat odotukset.” (H1)

Haastatteluissa käytiin keskustelua siitä, millaisia vanhempien odotukset ovat päivähoitoa kohtaan. Haastateltavien näkemyksen mukaan vanhemmat odottavat, että lapsilla olisi hyvä ja turvallinen paikka, missä olla. Nykyisten pätkätöiden myötä tieto subjektiivisen päivähoito-oikeuden mahdollistamasta pysyvästä hoitopaikasta tuo haastateltavien mielestä turvallisuuden ja varmuuden tunnetta perheille ja ennen kaikkea lapsille. Haastateltavat esittivät myös muita yksittäisiä syitä, minkä vuoksi perheet käyttävät päivähoitopalveluita. Tällaisena yksittäisenä syynä mainittiin esimerkiksi hoiva ja perustarpeiden tyydyttäminen. Lapsen viihtymistä ja kaverisuhteiden muodostamista pidetään myös tärkeinä asioina.

5.3 Varhaiskasvatusta lapsen parhaaksi

”...kyllähän nuo ei ole tyhmiä nuo meijjänkään kläpit.” (H3).

Kaikissa haastatteluissa pohdiskeltiin tilannetta, jossa vanhempi on kotona ja lapsi tuodaan hoitoon. Vanhempi saattaa olla kotona äitiysloman tai oman vapaapäivänsä takia, mutta lapsi tuodaan kuitenkin hoitoon. Haastateltavamme olivat sitä mieltä, että lapsi tietää vanhemmalla olevan vapaapäivän, vaikka sitä ei olisi hänelle erikseen kerrottukaan. Lapsen koettiin päivähoidossa reagoivan siihen, että hänet on jätetty tänne ja äiti on esimerkiksi vauvan kanssa kotona. Lapsen mustasukkaisuuden vauvaa kohtaan koettiin kasvavan tämän myötä. Tällainen jonkinasteinen hylätyksi tuleminen tunne

koettiin vaikuttavan jossakin määrin lapsen viihtymiseen ja päivän sujumiseen. Kaikissa haastatteluissa aihe nousi esiin hieman kriittiseen sävyyn ja muistutettiin vanhemman hoidon ja seuran olevan lapselle kuitenkin sitä parasta hoitoa.

Ensisijainen varhaiskasvatuksen tavoite on edistää ja taata lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen voidessa hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset. Tällöin lapsi nauttii yhdessäolosta muiden lasten ja kasvattajien parissa. Hän kokee myös iloa ja toimimisen vapautta, kun ympäristö ja ilmapiiri ovat kiireettömiä ja turvallisia. Lapsi on myös kiinnostunut ympäristöstään ja hän voi suunnata oman kehitystasonsa mukaisesti energiansa oppimiseen, leikkiin ja arjen toimiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13.)

Lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi hänen terveyttään ja toimintakykyään vaalitaan ja lapsen perustarpeista huolehditaan. Lapsi tulee kohdata yksilöllisten tarpeiden ja persoonallisuuden ja perhetaustansa mukaisesti. Näin ollen lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolesta, kulttuurisesta tai sosiaalisesta alkuperästään. Lapsen tulee myös kokea, että hänet hyväksytään omana itsenään, häntä arvostetaan ja hän tulee kuulluksi ja nähdyksi arjessa. Tämän myötä lapsi saa vahvistusta terveelle itsetunnolle ja sen kehittymiselle. Mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Lapsuuden arvokkaan luonteen painottaminen, lapsuuden vaaliminen ja lapsen ohjaaminen ihmisenä kasvamisessa ovat tärkeitä painotuksia varhaiskasvatuksessa. Kasvatuspäämäärät ovat yksittäisten kasvatus- ja sisältötavoitteiden yläpuolella suuntaamassa varhaiskasvatuksen toimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–13.)

Mietimme myös kokopäiväryhmää osapäiväisen lapsen kannalta. Lapsen käydessä ryhmässä vain joskus, hän voi jäädä paitsi monista mukavista jutuista kuten retkistä ja askarteluista. Lapsen ollessa hoidossa harvoin, vaikka kaksi kertaa viikossa, eroaminen vanhemmasta voi olla hankalaa ja sen vuoksi lapsen voi olla hankala sopeutua hoitopäiväänsä. Lapsen on vaikea sopeutua ja oppia hoitoon jäämiseen, jos tällaisia tilanteita on harvoin. Päivähoidon tarjoama tuki ja apu voi olla suureksi avuksi harjoiteltaessa erilaisia taitoja.

Varhaiskasvatusta käsittelevissä keskusteluissa käydään pohdintaa siitä, kuka on asiakas? Onko se lapsi, vanhemmat vai koko perhe? Vaativa tehtävä on siinä, että lapsi

kohdataan tasa-arvoisena asiakkaana. Maamme kulttuuri on sellainen, joka asettaa aikuisen lapsen yläpuolelle. Perhekeskeisyys on osoittautunut lapsen näkökulmasta hankalaksi, nykyään puhutaan paljon perhekeskeisyydestä ja sen merkityksestä. Haasteena on, että perhettä ja perhekeskeisyyttä nostettaessa esille lapsi ohitetaan kokonaan yksilönä ja subjektina. Usein ajatellaan perheen edun olevan myös lapsen etu, mikä voi olla harhaanjohtavaa. Lapsen oma subjektiasema voi peittyä perheen yksipuolisen korostamisen alle, tällöin lapsesta tulee perhettä kuvaileva ominaisuus. (Pohjola 2010, 36.)

Haastatteluissa keskusteltiin paljon siitä, mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus merkitsee lapsille. Haastatteluissa pohdittiin sitä, onko oikeus enemmän lasten oikeus vai perheiden oikeus. Asiasta oli paljon mielipiteitä ja kommentteja, niin puolesta kuin vastaankin. Yhdessä haastattelussa mietittiin, onko pienellä lapsella tarvetta tällaiseen suunnitelmalliseen toimintaan, jota varhaiskasvatus on.

”onko se niinku vanhemman vai lapsen oikeus ... että jos lapselta kysytään, niin eihän se kotoa haluais hoitoon lähteä.” (H2)

Haastateltavat korostivat kotoa vanhemmilta saatavan hoidon, ajan ja huomion olevan ykkösasia lapselle. Kuitenkin he nostivat esiin kunnallisen päivähoitopalvelun laadun ja ammattitaidon. Tällaisen varhaiskasvatuksen piirissä haastateltavat kokivat lapsen oppivan sosiaalisia taitoja. Kahdessa haastattelussa nostettiin esiin myös lapsen mahdollisuus leikkiä, sillä leikin kautta lapsi oppii uusia asioita. Isot ryhmät mahdollistavat lapsen oppimisen ryhmässä toimimiseen. Lapset oppivat myös odottamaan vuoroaan sekä pitämään puoliaan. Yhdessä haastattelussa tuotiin esille se, että näitä taitoja voi oppia muuallakin esimerkiksi kerhoissa.

Lapsi voi varmasti oppia näitä ja tarvitsemiaan muita taitoja myös muualla, kuin päivähoidossa. Monilla paikkakunnilla ei kuitenkaan ole tarjolla muita varhaiskasvatuspalveluja kuin päivähoito. Vanhemmista helpoimmalta vaihtoehdolta voi tuntua lapsen laittaminen päivähoitoon oppimaan ja sosiaalistumaan, etenkin jos perheen tuttavapiirissä ei ole lapsille oman ikäistä seuraa taitojen harjaannuttamista varten. Tarvitseeko pieni, alle 3-vuotias, lapsi kuitenkaan mahdollittoman paljon virikkeitä, eikö hänelle kuitenkin riitä se vanhemman seura kotona.

Kaksi haastateltavaa mietti myös lapsen mahdollisuutta tulla kuulluksi päivähoidossa ja saada yksilöllisyyden ja kehitystason mukaista hoitoa. Yksilöllisyys ja kehitystaso pyritään ammattilaisen taholta huomioimaan toimintaa suunniteltaessa. Kunnallisessa päivähoidossa lasten saama hoito on laadukasta ja tasokasta, jos vertaa tämän hetkistä tilannetta aikaisempaan tilanteeseen. Ennen vanhaan kaupan ilmoitustaululta haettiin lappuja, joissa ihmiset ilmoittivat mahdollisuudestaan ottaa lapsia hoitoon. Tällaisilla lastenhoitajilla ei ollut valvontaa eikä ohjausta.

Yhdessä haastattelussa mietittiin, ettei lapsi pysty itse valintaa tekemään, vaikka lapsella onkin oikeus päivähoitoon. Ajatus siitä, että subjektiivinen päivähoito-oikeus on enemmän vanhemman kuin lapsen etu kumpuaa tilanteesta, jossa vanhempi on kotona ja lapsi päivähoidossa. Päivähoidossa nähdään, ettei lapsi selvästi viihdy siellä. Yhdessä haastattelussa keskusteltiin myös kuuluisasta lapsen edusta ja lapsen parhaasta. Vanhemmat tuovat monesti lapset hoitoon omina vapaapäivinä, jota haastateltavat eivät nähneet lapsen edun mukaisena.

” kaikilla on oikeus saada se paikka, niin kuin laissa sanotaan ... onko se sitten lasta kohtaan oikeudenmukaista, että meillä on aivan tumpputäydet ryhmät.” (H1).

Haastatteluissa mainittiin huonona puolena ryhmäkokojen kasvu. Ryhmät ovat isoja, jolloin lapsilla on paljon sosiaalisia kontakteja. Isojen ryhmien kautta lasten yksilöllinen hoito kärsii. Kaksi haastateltavaa pohti tilannetta, jossa lapsi tuodaan hoitoon, vaikka hänellä olisi mahdollisuus olla kotona vanhemman kanssa. Heidän mielestään tässä on kyseessä myös useamman lapsen etu. Tällaisessa tapauksessa lapsella olisi mahdollisuus olla vanhemman kanssa ja saada häneltä yksilöllistä hoitoa, jolloin toisilla lapsilla olisi mahdollisuus olla päiväkodissa pienemmässä ryhmässä ja saada yksilöllisempää hoitoa.

Päivähoidossa on tärkeää nähdä lapsi yksilönä ja huomioida hänen tarpeensa yksilöllisesti. Lapselle ominaiset tavat toimia tulisi ottaa huomioon ja suunnitella toimintaa niin, että lapsi pystyy niihin osallistumaan. Päivähoidossa lapselle tulee mahdollistaa hänelle luontevaa toimintaa kuten leikkimistä, liikkumista ja tutkimista. Tällainen toiminta vahvistaa lapsen hyvinvointia ja hänen minäkäsitystään sekä lisää lapsen osallistumismahdollisuuksia. Varhaiskasvatusta kehitetään kokonaisvaltaisesti.

Kehittäminen tapahtuu lapsen ja kasvattajayhteisön toimintaa sekä varhaiskasvatusympäristöä arvioimalla. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 20.)

5.4 Pienryhmäpedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Aikuisen tulee osata ohjata ryhmää, kun lapsia on paljon samassa tilassa. Suuri ryhmä voi olla uhka lapsen minuudelle ja sieltä saatu informaatio voi ylittää lapsen kapasiteetin. Suuressa ryhmässä lapselle on hankala antaa riittävästi huomiota. Suuret ryhmät voivat herättää lapsessa ahdistusta, kiukkua ja pelkoa. Tunteet voivat myös helpommin tarttua lapsesta toiseen, mikä voi haitata tai edistää ryhmän toimintaa. Suuryhmä tilanne voi myös onnistua ja toimia hyvin, mutta se vaatii energiaa ryhmän ohjaajalta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 32–33.)

Pienryhmätoiminnan perusajatuksena on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistuminen. Sen avulla lapsi voi saada aikuisen huomiota ja lapsen psyykelle kannattelevaa vuorovaikutusta. Pienessä ryhmässä lapsella on myös mahdollisuus suhteuttaa omia oppimiaan taitoja tilanteen vaatimalla tavalla. Samalla lapsi pystyy tunnistamaan omista teoista johtuvia seurauksia ja niiden vaikutuksia muihin ihmisiin. Pienessä ryhmässä lapsi saa aikuisen tukea ja hän voi toimia oman kehityksen vyöhykkeellä. Pienryhmä helpottaa lapsen havainnointia ja siinä aikuisen on helpompi suunnata lapsen toimintaa. Lapsen on opittava toimimaan myös isommissa ryhmissä, mikä on päiväkodin ja tulevan koulumaailman arjen todellisuutta. Tarkoitus ei ole asetella erilaisia toimintatapoja keskenään vastakkain. Sen sijaan halutaan osoittaa vaihtoehtoisia toimintatapoja, joilla päiväkodin arkea voidaan rakentaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31–33.)

Kokemukset tai saadut kokemukset pienryhmätoiminnasta ovat olleet positiivisia ja rohkaisevia. Lapsen hyvinvointi lisääntyy, kun hän saa olla ja toimia pienen ryhmän mahdollistamassa arjessa. Pienryhmän avulla aikuinen ehtii huomioida yksittäisen lapsen paremmin ja näin hän saa kokemuksen siitä, että hän on ehtinyt kohdata ryhmän lapsen yksilöllisesti. On havaittu myös työntekijöiden hyvinvoinnin lisääntyvän, kun hän saa paneutua aidosti yksittäiseen lapseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 32–34.)

Lapset jaetaan kiinteisiin pienryhmiin toimintakauden alkaessa syksyllä. Silloin on tärkeää, että pienryhmät nimetään, koska siitä muodostuu identiteetti lapselle. Ryhmät voivat olla erikokoisia riippuen ryhmän jäsenten tuen tarpeesta. Kiinteä pienryhmä, joka pysyy samana koko toimintavuoden, takaa lapsille mahdollisuuden ryhmäytyä omaan pienryhmäänsä. Sen avulla lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan toisiin pienryhmänsä jäseniin. Lapsi voi liittyä isompaan ryhmään sulavammin, kun hän on ryhmäytynyt omaan pienryhmäänsä kunnolla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

”se vaan silmät loistaen tuli yhtenä päivänä, mie kuulun siihen ryhmään. Sinäki olet siitä ryhmästä.”(H2)

Jokaisella pienryhmällä tulisi olla omahoitaja. Hänen tehtävä on vastata lapsen päivähoiton aloituksesta ja siitä, että arki sujuu pienryhmässä. Omahoitaja tukee lapsen liittymistä osaksi pienryhmää. Pienryhmässä oppimisprosessin ohjaaminen on omahoitajan tehtävä ja hän myös varmistaa, että jokainen lapsi pienryhmässä saa yksilöllisen tuen. Pienryhmän omahoitaja voi laatia hoito- ja kasvatussopimukset yhteistyössä vanhempien kanssa ja hänen tulee huolehtia myös siitä, että jokaisen pienryhmän lapsen kasvua kehitystä ja oppimista havainnoidaan ja kirjataan ennakkoon sovitulla tavoilla. Työntekijöiden on hyvä tehdä myös varasuunnitelma työntekijöiden mahdollisten poissaolojen vuoksi. Sen avulla voidaan taata pienryhmätoiminnan rakenteen säilyminen kohtuullisen ennallaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34–37.)

Toiminnan eriyttäminen on helpompaa pienryhmissä. Se kuitenkin edellyttää henkilökunnalta toiminnan suunnittelua yhdessä. Sen avulla ryhmän kokonaisuus pysyy hallinnassa ja tiimin muut jäsenet tietävät, mitä muissa pienryhmissä tehdään. Lastentarhanopettajalla on pedagoginen kokonaisvastuu, mutta tiimissä tulee olla luottamus jokaisen työntekijän selviytymisestä oman pienryhmänsä ohjaajana. Pienryhmäpedagogiikalla voidaan helpottaa päiväkodin arkea ja sen sujumista. Sitä voidaan hyödyntää päiväkodissa tapahtuvissa perustilanteissa, kuten ulkoilussa, ruokailussa, päivälevolla ja erilaisten toimintojen eriyttämisessä eri tiloihin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36.)

”Meillä on nyt tämä uus systeemi, joka selkeyttää tätä meidän työtä. Meillä on tällöinen pienryhmätoiminta. ... Jokkaisella kasvatusvastuullisella on pienryhmä, ei ole enää se iso massa.” (H2)

Kaikki haastateltavat kokivat, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä ryhmäkoot ovat kasvaneet. Kysyessämme haastateltavilta keinoja, joilla ryhmäkokojen kasvuun on pyritty vastaamaan. Kaikki haastateltavamme nostivat esiin pienryhmäpedagogiikan arjen selkeyttäjänä. Paikkakunnan kaikkien päiväkotien henkilökunta oli saanut koulutusta pienryhmätoimintaan. Haastateltavat kokivat, että pienryhmätoiminnan avulla päiväkodin arki on saatu toimivaksi, vaikka ryhmäkoot ovat kasvaneet.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Työmme tarkoituksena oli selvittää päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Tavoitteena oli saada selville tekijöitä, mitkä ovat vaikuttaneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden muutokseen koskien kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Tarkoituksenamme oli selvittää myös, miten työntekijät kokevat työnsä muuttuneen subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulon myötä. Halusimme selvittää myös, millaisena työntekijät näkevät subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkityksen ja antamat mahdollisuudet perheille ja lapsille. Halusimme tietää myös päivähoidon henkilökunnan näkemyksiä päivähoidon käytön syistä ja siitä kenen edusta ja oikeudesta on kysymys.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden saamiseen kaikille alle kouluikäisille lapsille ovat vaikuttaneet useat asiat. Yhtenä merkittävänä asiana voidaan päätellä vaikuttaneen yhteiskuntarakenteen muutos agraariyhteiskunnasta teollistuneeseen kaupunkiyhteiskuntaan. Siitä näkyvimpänä seurauksena lapsiperheille on ollut esimerkiksi verkostojen pieneneminen ja muuttuminen rakenteeltaan työssäkäyviksi ihmisiksi mahdollisten lastenhoitajien sijaan. Vanhempien käynti kodin ulkopuolisissa töissä lisääntyi ja sitä mahdollistamaan yhteiskunnalta vaadittiin muutosta. Tämän voidaan olettaa olleen yksi tekijä subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumoon. Tällä mahdollistettiin kodin ulkopuolisen työn lisäksi vanhempien opiskelu. Saamastamme aineistosta voidaan havaita myös yhteiskunnan taloudellisen tilanteen paranemisen vaatineen muutosta lasten hoitojärjestelyihin vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Uskomme tilanteen vaatineen kattavaa ratkaisua, jollainen subjektiivinen päivähoito-oikeus on.

Haastatteluaineistosta voidaan havaita, että subjektiivista päivähoito-oikeutta tarvittiin mahdollistamaan eri asioita. Ennen kaikkea tulkitsimme, että sitä tarvittiin takaamaan kaikille lapsille laadukas kunnallinen päivähoito. Uskomme vanhemmilla olleen tarve luotettavaan ja turvalliseen päivähoitoon lapsilleen. Vastauksista voidaan päätellä, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulon yhtenä vaikuttimena on ollut perheiden ja lapsien saaminen tasavertaiseen asemaan. Lapsille päivähoito on mahdollistettu yhteiskuntaluokkien rajojen häivyttämisen vuoksi, kun paikan saaminen

ei enää ollut sidoksissa esimerkiksi perheen tuloihin tai asemaan. Samalla naisille on annettu tasavertainen mahdollisuus lähteä työelämään luomaan omaa uraansa.

Keskeisimpänä tuloksena opinnäytetyömme haastatteluista ilmeni, että ryhmäkoot ovat kasvaneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä. Tämän havaitsimme saamastamme haastatteluaineistosta. Mielestämme päivähoitopalveluiden käytön lisääntyminen on luonnollinen ja odotettavissa ollut muutos. Päiväkodeissa työntekijät vaikuttivat kuitenkin sopeutuneen tähän muutokseen hyvin. Päättelimme työntekijöiden sopeutuneen muutokseen, vaikka tilojen ja henkilökuntaresurssien kasvamattomuus koettiin hieman haasteellisena. Helpotusta päiväkodin arkeen oli selvästi tuonut pienryhmäpedagogiikan hyödyntäminen, jonka avulla sitä on pystytty helpottamaan ja selkiyttämään.

Haastatteluaineistomme pohjalta voidaan olettaa, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden ja muidenkin muutosten myötä päiväkodeissa tehtävä työ on muuttunut. Oikeus on mahdollistanut vanhemmille päätöksenteon siitä, millaista hoitoa he haluavat lapselleen tarjottavan. Päivähoidon arjessa näkyvänä osana ovatkin hoitosopimuslaiset, jotka eivät ole ryhmissä kokoaikaisesti. Tällaiset ryhmien kokoonpanojen muutokset tuovat vaihtuvuutta päivärytmiin ja se voi näkyä ryhmissä levottomuutena.

Työntekijät kokevat työn suunnittelusta tulleen isomman osan arkea, koska suunnittelussa täytyy huomioida lapset, jotka eivät ole hoidossa kokoaikaisesti. Erityisesti heidän kaverisuhteidensa muodostuminen ja hoitoryhmään kuulumisen tunne vaativat työntekijöiltä tukea. Työntekijät havaitsivat, että tällaiset muutokset ovat vaikuttaneet heidän omaan työhönsä. Suurempi vaikutus työn muuttumisella on ollut päivähoitopaikkojen suunnittelusta vastaavien työhön. Työntekijät kokevat työnsä muuttuneen, mikä on saanut heidät jakamaan vastuuta ja tiivistämään yhteistyötään. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistynyt etenkin hoitosopimuslasten myötä.

Haastateltavat myös muistuttivat, että oma asennoituminen täytyy tiedostaa toteutettaessa perustehtävää. Omalla asenteella ja ajattelutavalla pystyy vaikuttamaan paljon omaan työhön ja sen mielekkyyteen. Omien asenteiden tiedostaminen nähtiin tärkeänä senkin vuoksi, koska oikeus mahdollistaa päivähoitopalvelut kaikille lapsille. Taustaltaan lapset voivat tulla hyvin erilaisista lähtökohdista ja etnisistä kulttuuritaustoista. Työtä täytyy kuitenkin tehdä asenteettomasti ja perheiden ehdolla,

hyvaksyen kaikki perheet tasavertaisina. HavaitSIMME perheiden erilaisten taustojen vuoksi työntekijöiden kokevan, että perheen tilanne on nähtävä kokonaisvaltaisemmin.

Haastattelujemme pohjalta voidaan päätellä päivähoitopalveluiden käytön syiden olevan yksilöllisiä. Keskeisimpiä syitä päivähoitopalveluiden käyttöön vaikuttaisivat olevan vanhempien työssäkäynti tai opiskelu. Haastatteluiden pohjalta muina syinä päivähoitopalveluiden käyttöön voidaan pitää vanhempien oman jaksamisen tukemista. Perheiden sosiaalisen verkoston ollessa suppea, voivat he tarvita työntekijöiden tukea arkeen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Lapset käyttävät päivähoitopalveluita saadakseen turvallisen ja viihtyisän hoitopaikan, jossa mahdollistetaan hoiva, perustarpeista huolehtiminen sekä kaverisuhteiden muodostuminen ja leikki. HavaitSIMME haastateltavien ajattelevan, että päivähoitopalveluiden käytön syyt ovat perhekohtaisia, eivätkä perheet hyödynnä palveluita vain siksi, että ne ovat heidän hyödynnettävissään subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä.

Haastatteluista voi päätellä työntekijöiden ajattelevan, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantulo on ollut merkittävä asia perheille ja lapsille. Sen myötä heillä on oikeus kunnalliseen varhaiskasvatukseen, jossa tarjotaan laadukasta ja suunnitelmallista päivähoitoa ammattitaitoisen henkilökunnan toimesta. Perheille tämä mahdollistaa lasten saamisen päivähoitoon esimerkiksi opiskelun ja työssäkäynnin ajaksi. Tällaisen mahdollisuuden koettiin tuoneen tukea ja helpotusta etenkin pätkätyöläisten arkeen, kun päivähoitopaikka on turvattu työsuhteen katketessa. Päivähoitopaikan säilyttäminen työttömyysjakson aikana tuo turvallisuutta ja varmuutta, sekä pysyvyyttä perheille ja lapsille.

HavaitSIMME merkittävänä pidettävän jo pelkästään sitä, että olemassa oleva oikeus takaa päivähoitopaikan jokaiselle lapselle syistä riippumatta. Laadukasta, luotettavaa ja turvallista varhaiskasvatusta tarjotaan perheille riippumatta asuinpaikasta tai taustoista, joka merkitsee tasavertaista asemaa lapsiperheille ja ennen kaikkea lapsille. Tällaisilla omaan valintaan perustuvilla ratkaisuiilla vähennettäisiin perheiden leimautumista esimerkiksi tulojen tai työttömyyden takia.

Päättelimme haastatteluista saaduista vastauksista, että myös odotukset päivähoitopalveluita kohtaan ovat erilaisia. Pääsääntöisesti vanhempien ja lasten odotukset ovat perusasioita. Työntekijät ajattelivat, että vanhempien odotukset ovat

hyvinkin konkreettisia kuten ravinto, lepo ja turvalliset aikuiset sekä sosiaaliset suhteet. Lasten odotusten ja toiveiden he taas ajattelivat sisältävän virikkeitä, leikkiä ja ikätasonsa mukaista seuraa. Työntekijät kokivat, että tällaisella mahdollisuudella on myös merkittävä vaikutus maahanmuuttajataustaisille lapsille, koska kunnallisen varhaiskasvatuspalvelun merkitys, etenkin heidän kielenkehityksen kannalta, tukee lasten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Haastatteluiden yksi keskustelunaihe oli subjektiivisen päivähoito-oikeuden edunsaaja. Keskusteluista havaitsimme, että kyseessä on melko henkilökohtainen asia. Päättelimme, että asia ei ole aivan yksiselitteinen, mikä saattaa aiheuttaa hajontaa mielipiteiden jakautumisessa. Subjektiivinen päivähoito-oikeus nähtiin lapsien ja vanhempien etuna. Toiset korostivat kotoa vanhemmilta saatavan hoidon, ajan ja huomion olevan lapselle tärkeää. Vanhemman ollessa kotona ja lapsen käydessä silti päivähoidossa, kyseenalaistettiin tämän olevan lapsen edun mukaista. Päivähoito nähtiin myös laadukkaana ja hyvänä, jossa lapselle mahdollistuvat erilaisten taitojen harjoittelu ja oppiminen. Ajatuksia herätti myös, että päivähoito ei kuitenkaan ole ainoa paikka harjoitella ja oppia monenlaisia taitoja.

Vaihtoehtoisten varhaiskasvatuspalvelujen tarve ja tärkeys tuotiin esiin kaikissa haastatteluissa. Niitä oli aiemminkin ollut, mutta aikanaan säästösyistä ja lyhytnäköisesti lakkautetut palvelut koettiin puuttuvan varhaiskasvatuksen tarjonnasta. Subjektiivinen päivähoito-oikeus takaa päivähoidon kaikille lapsille, peräämättä syitä sen tarpeeseen. Tällainen oikeus nähtiin tasavertaistavana asiana, joka koskee kaikkia lapsia ja perheitä. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen sijaan haastateltavat halusivat perheille tarjottavan erilaisia vaihtoehtoja kokopäiväisen päivähoidon sijaan, esimerkiksi osapäiväisiä ryhmiä. Oikeus on ollut olemassa niin kauan, että siihen on kasvettu.

7.OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA

Opinnäytetyöprosessimme aloitimme syyskuussa 2010, päättämällä opinnäytetyön tekemisestä yhdessä. Samalla aloimme pohtia mahdollista aihetta opinnäytetyöllemme. Selkeitä ideoita meillä kummallakaan ei ollut, mutta työn aihepiirin tiesimme liittyvän varhaiskasvatukseen. Pohdimme ja ideoimme aiheita ja lopullisen sysäyksen aiheen valintaan saimme opettajaltamme. Opettajamme ehdotti opinnäytetyömme aiheeksi subjektiivista päivähoito-oikeutta. Aihe vaikutti oikein mielenkiintoiselta ja se myös antoi mahdollisuuden tutkia aihetta yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Aiheen muotoutuminen nykyiselleen oli useamman mutkan takana. Alkuperäisen ajatuksen mukaan meillä oli tarkoitus lähteä tutkimaan päivähoidon käytön syitä. Tarkoituksena oli, että suuntaamme tutkimuksen päivähoidossa olevien lasten vanhemmille ja kartoimme lasten päivähoidon käytön syistä. Teimme syyskuussa 2010 ideapaperin alkuperäisestä aiheestamme. Samalla mietimme myös ohjaavia opettajia opinnäytetyöllemme ja jätimme toivomuksen heistä. Syksyllä 2010 aloimme kerätä teoriakirjallisuutta opinnäytetyömme teoreettista viitekehystä varten. Teorian avulla syvensimme aiheitamme. Meillä oli tarkoitus suorittaa vanhemmille tehtävä kysely nettipohjaisella Webropol- ohjelmalla. Kävimme joulukuussa 2010 ohjelman käyttöön liittyvän koulutuksen.

Teimme tutkimussuunnitelman marras-joulukuussa 2010. Tutkimussuunnitelman tekeminen ilman selkeää ohjeistusta tuntui hieman haasteelliselta. Saimme kuitenkin tutkimussuunnitelman tehtyä ennen joululomaa ja palautimme sen ohjaaville opettajille. Ainoa onnistunut asia ensimmäisessä tutkimussuunnitelmassamme oli avainkäsitteiden määrittäminen. Tämä hieman laski motivaatiota työn tekemistä kohtaan. Tutkimussuunnitelmaa tehdessämme olimme yhteydessä erään paikkakunnan päivähoitotoimistoon ja kyselimme sieltä ajatuksia, mihin suuntaan voisimme lähteä tutkimustamme viemään.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan meillä oli tarkoitus tehdä opinnäytetyötämme ja erityisesti teoreettista viitekehystä tammi-maaliskuun 2011 välisenä aikana. Tammikuussa 2011 työn aloittaminen tuntui tahmealta. Opintoihimme liittyvä harjoittelu vei myös oman osuutensa voimistamme. Teoriaa emme kirjoittaneet tammi-

maaliskuun aikana, mutta olimme sähköpostitse yhteydessä päivähoitotoimistoon. Kehittelimme aiheitamme sieltä saatujen kommenttien ja ideoiden pohjalta.

Tammikuussa 2011 keskustelimme toisen ohjaajamme kanssa siitä, mihin suuntaan opinnäytetyötämme pitäisi lähteä viemään. Ohjauksesta ja ulkopuolisista ideoista huolimatta aihe ei vain tuntunut selkiytyvän. Meillä oli paljon ideoita, mitä olisimme halunneet lähteä työstämään, mutta emme osanneet rajata niitä. Emme osanneet myöskään muotoilla tutkimuskysymyksiämme, että ne olisivat selkiyttäneet ajatuksiamme, emmekä oikein tunteneet saavamme tukea tutkimuskysymystemme hiomiseen. Johtoajatuksen ollessa epäselvä, työn tekeminenkään ei sujunut ja aika vain kului.

Maaliskuussa 2011 tulimme siihen tulokseen, että ajallisesti työn tekemisessä tulee kiire. Näin päätimme vaihtaa kohderyhmää ja tutkimusmenetelmää. Päädyimme tekemään teemahaastattelun päivähoiton työntekijöiden henkilökunnalle. Tarkoituksenamme oli tutkia päivähoiton työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Aikataulun lisäksi aiheen vaihtamiseen vaikutti, että halusimme saada työllämme aikaan konkreettista tietoa, emmekä vain syitä, joita voi määrällisesti vertailla keskenään. Työtapana haastattelun tekeminen tuntui meistä mielekkäämmältä kuin lomakekyselyn toteuttaminen. Halusimme työhömmme yhteiskunnallista pohdintaa, joten mietimme uskaltaisivatko ja haluaisivatko vanhemmat esittää mielipiteitä myös asioiden yhteiskunnallisista puolista.

Saatuamme jälleen inspiraation työn tekemiseen, olimme yhteydessä päivähoitotoimistoon ja kerroimme työn aiheen ja toteutustavan muuttumisesta. Päivähoitotoimistosta ilmoitettiin heidän olevan edelleen kiinnostuneita aiheestamme. He halusivat vain hieman tarkennusta sille, mitä lähdemme tutkimaan ja kuinka sen teemme. He olivat edelleen kiinnostuneita yhteistyön tekemisestä, vaikka aihe ja kohderyhmä olivat muuttuneet.

Huhtikuun 2011 alussa opinnäytetyön ohjaukseen mennessämme meillä oli ohjaajille hyviä uutisia. Motivaatio ja innostus työn tekoon oli kaivettu esiin ja ideoita oli yllin kyllin. Ohjaajamme tukivat meitä ja auttoivat hieman aiheen rajaamisessa, sekä esittivät paljon hyviä kysymyksiä, joihin vastaamalla saimme aiheen selkiytymään. Ohjaajien kanssa mietimme myös työmmme keskeisiä käsitteitä, joista lähdimme. Tässä vaiheessa

tutkimuskysymykset eivät olleet vielä täysin selkiytyneet. Ohjaavien opettajien tapaamisen jälkeen innostuimme opinnäytetyömme tekemisestä ja pari päivää keskityimme kokonaan opinnäytetyömme tekemiseen.

Tiesimme tutkimussuunnitelmamme olevan hieman puutteellinen. Siitä huolimatta halusimme keskittyä opinnäytetyömme tekemiseen ja teorian kirjoittamiseen. Keskeiset käsitteet määriteltävämme meistä tuntui mielekkäämmältä kirjoittaa teoriaa opinnäytetyöhömmme tutkimussuunnitelman sijaan. Teimme alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan ajankäyttösuunnitelman. Heti alkuun huomasimme, ettemme pysy aikataulussa ja teimme opinnäytetyöllemme suuntaa antavan aikataulun syyskuulle 2011 asti. Varauduimme jo siinä vaiheessa tuleviin aikataulumuutoksiin, koska olimme huomanneet aikataulussa pysymisen haasteellisuuden.

Päivähoitotoimistosta luvattiin meille heidän kyselevän päiväkoteja, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan opinnäytetyöhömmme liittyviin teemahaastatteluihin. He lupasivat ottaa meihin yhteyttä, miten haastatteluasiassa edetään. Mitään ei kuulunut, joten olimme yhteydessä päivähoitotoimistoon. Ikävä kyllä heillä oli meille huonoja uutisia. Päivähoidossa ei pystyttykään osallistumaan haastatteluihimme. He vetosivat liian kiireelliseen aikatauluun, eivätkä he halunneet esittää kannanottoja aiheeseen liittyen. Siinä alkoivat paniikki ja epätoivo iskeä.

Pohdimme paljon sitä, miksi he eivät haluakaan osallistua haastatteluihimme. Päivähoitotoimistolta olimme kuitenkin saaneet aiemmin viestiä aiheen tärkeydestä ja mielenkiintoisuudesta. Kannanottoja emme olleet missään vaiheessa pyytäneet, joten viestimme asiasta saattoi olla liian suurpiirteinen ja jotkin asiat saattoivat jäädä sen myötä epäselviksi. Ymmärsimme kuitenkin, että keväällä päiväkodeissa on paljon työtä ja kiirettä, joten ylimääräinen aika voi olla vähissä.

Ikävän käänteen jälkeen meidän oli käännäyttävä ohjaavan opettajan puoleen ja hän neuvoi meitä olemaan yhteydessä toisen paikkakunnan päivähoitotoimistoon. Siellä vastaanotto oli positiivinen ja myönteinen, vaikka aikataulu olikin tiukka. He lupasivat lähteä mukaan yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöhömmme. Saimme heti puhelimitse tiedot päiväkodeista, joista voisimme kysyä haastateltavia henkilöitä. Päivähoitotoimistosta pyydettiin meitä välittämään päiväkoteihin terveiset, että tutkimuslupa on myönnetty ja työntekijät voivat osallistua haastatteluihin ja saavat

käyttää siihen työaikaansa. Tutkimuskysymyksemme olivat koko ajan hieman epämääräiset. Hioimme niitä ja saimme työstämiseen arvokasta tukea ohjaavilta opettajiltamme. Pohtiminen ja keskusteleminen tuottivat tulosta ja tutkimuskysymyksemme muotoutuivat hyväksyttävään muotoon.

Olimme puhelimitse yhteydessä päiväkoteihin ja kerroimme alustavasti aiheesta ja aikataulusta. Tarkemmat tiedot mahdollisista haastatteluajoista ja haastattelun aiheesta lähetimme heille sähköpostitse. Saimme sovittua haastatteluajat vielä toukokuulle 2011. Teimme haastattelurungon ja saatekirjeen (LIITE 1) haastateltaville ja toimitimme ne heille sähköpostitse. Laadittuamme haastateltavien haastattelurungon, teimme itsellemme lisäkysymyksiä (LIITE 2) haastatteluajemme tueksi. Toimitimme päivähoitotoimistoon tutkimuslupahakemuksemme, hankkeistamissopimuksemme sekä tutkimussuunnitelmamme. Saimme heiltä tutkimusluvan ja he tekivät siitä vielä virallisen asiakirjan. Hankkeistamissopimuksen ja tutkimusluvan he toimittivat meille postitse.

Teoriakirjallisuudessa suositellaan haastattelurungon ja haastatteluteemojen tekemistä ja sen testaamista. Teimme esihaastattelun haastattelurunkoa testataksemme. Saimme myös harjoitella ja testata nauhuria, jolla nauhoitimme haastattelut. Esihaastattelemamme henkilö oli meille entuudestaan tuttu, joten se varmasti vaikutti haastattelun sujumiseen. Esihaastattelu sujui hyvin ja saimme keskustelua aikaan. Esihaastateltavamme antoi palautetta kysymyksistä ja kertoi, mitä hänen mielestään voisimme muuttaa tai muokata haastattelussamme. Esihaastattelun avulla saimme harjoitusta virallisia haastatteluja varten sekä varmuutta ja luontevuutta omaan toimintaamme haastattelutilanteissa.

Varsinaiset haastattelut toteutimme toukokuun 2011 puolella välissä. Toteutimme kaikki haastattelut ja niiden litteroinnin saman viikon aikana. Olimme sopineet kuuden päiväkodissa työskentelevän henkilön haastattelemisesta. Alun perin tarkoituksenamme oli tehdä neljä yksilöhaastattelua ja yksi parihaastattelu. Aikaa näihin haastatteluihin varasimme tunnista puoleentoista tuntiin. Haastateltavat olivat kaikki meille entuudestaan tuntemattomia.

Olimme sopineet ennakoon työnjaosta haastatteluissamme, toisella oli päävastuu haastattelun kulusta ja keskustelun ohjaamisesta. Toinen meistä täydensi tarvittaessa

sekä huolehti teknisten apuvälineiden käytöstä. Molempien haastattelijoiden osallistumisen haastatteluihin koimme tärkeäksi. Tällä vältimme sen, ettei haastateltaville välity kuva toisesta vain passiivisena katselijana, vaikka hänen päätehtävänsä olikin tilanteen tarkkailu ja havainnointi.

Haastatteluihin mennessämme myös ne, joiden kanssa oli ollut puhetta yksilöhaastattelusta, pyysivät haastatteluiden toteuttamista parihaastatteluina yksilöhaastatteluiden sijaan. Parihaastattelua pyytäessään he vetosivat ajanpuutteeseen. Suostuimme tekemään parihaastattelut ja mietimme sen olevan toimiva ratkaisu. Parihaastattelulla saimme keskustelun viriämään hyvin ja haastateltavat juttelivat aiheista hyvin luontevasti. Haittana tietenkin saattoi olla, että hiljaisemmat henkilöt jäivät hieman taka-alalle puheliaamman ja voimakkaamman henkilön noustessa enemmän esiin.

Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Teimme haastattelut päiväkodeissa, jotka olivat haastateltaville tuttu paikka. Uskoimme tämän lievittäneen heidän jännitystään. Tilat, joissa haastattelut teimme, olivat hyvät haastattelua varten. Teimme haastattelut neliömuodossa. Huoneet eivät olleet äänieristettyjä, mutta taustamelu ei kuitenkaan haitannut haastattelutilannetta. Nauhurin käyttö oli helppoa ja litteroidessamme haastateltavien ääni kuului hyvin. Nauhurin sijoittelua mietimme melko tarkkaan haastattelutilanteissa, jotta etäisyys haastateltaviin olisi sopiva. Tällä pyrimme varmistamaan, että haastateltavien ääni kuuluisi nauhalta hyvin.

Haastateltavien äänet kuuluivatkin nauhalla hyvin, mutta päällekkäin puhuminen vaikeutti aineiston litterointia. Päällekkäin puhumisen ja hiljaisten kommenttien vuoksi, emme saaneet kaikista sanoista selvää. Tämä hankaloitti hieman litterointia ja se saattoi myös vaikuttaa siihen, jos haastatteluaineistosta jäi litteroimatta jotain oleellista. Ensimmäisen haastattelun litteroinnin yhteydessä emme havainneet haastetta päällekkäin puhumisessa, joten emme osanneet ohjeistaa seuraavia haastateltavia välttämään päällekkäin puhumista.

Haastatteluja miettiessämme pohdimme ennakkoon jo sitä, että eteneekö haastattelut loogisessa järjestyksessä alusta loppuun asti. Mietimme myös, miten saisimme palautettua keskustelun aiheeseen, jos se eksyisi sivupoluille. Meitä huolesti hieman, osaammeko nostaa kaikki haastatteluteemat keskusteluun, että kaikista teemoista tulee

puhuttua riittävästi ja suhteellisen monipuolisesti. Epävarmuutta meissä herättivät sekä nopealla aikataululla sovitut haastattelut että lyhyessä ajassa tehty haastattelurunko.

Kummallakaan meistä ei ollut aiempaa kokemusta haastattelun tekemisestä. Ensimmäisen haastattelun jälkeen epävarmat ajatukset haastattelutilanteista saivat jäädä taka-alalle. Haastattelujen edetessä kehityimme haastattelijoina ja osasimme ottaa kaikki teemat monipuoliseen käsittelyyn. Teemat olivat onnistuneesti valittuja, mutta rungon ja teemojen muotoilua ja hiontaa olisi varmasti voinut tehdä.

Haastattelujen litteroinnin suoritimme vielä samalla viikolla, jolloin teimme haastattelut. Ensimmäisen haastattelun litteroimme heti samana päivänä ja toiset sitten muutaman päivän päästä haastattelujen tekemisen jälkeen. Litterointi oli hieman työläämpää puuhaa, kuin olimme ajatelleet sen olevan. Litteroinnin jälkeen paneuduimme seuraavan viikon opinnäytetyöhömmme kokonaisvaltaisesti. Sen viikon aikana kirjoitimme teoriaa etenkin metodologiseen osioon. Toukokuussa 2011 aloitimme haastatteluaineiston teemoittelun. Viikon lopulla sovimme myös työnjaosta kesälomamme ajaksi.

Ajattelimme, että kesän aikana molemmat työstäisivät teoriaosuuksia. Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat ja työmme ei edennyt ollenkaan kesän 2011 aikana. Elokuussa 2011 jatkoimme työskentelyä haastattelumateriaalien parissa. Jatkoimme keväällä aloitettua haastattelumateriaalien teemoittelua, merkitsemällä litteroidun aineiston teemoittain. Alleviivaukset kokosimme yhteen, omien teemojensa alle. Syyskuun alussa huolestuimme hieman, onko työ riittävän pitkällä ja ehtiikö se valmistua suunnitellusti.

Opinnäytetyömme ohjaajien avulla saimme suuntaviivat jälleen selviksi ja työn tekeminen alkoi taas sujua. Kirjoitimme haastatteluaineistoon perustuvaa analyysia. Olimme siirtäneet tämän työvaiheen aloittamista, koska kuvittelimme sen olevan vaikeampaa, mitä se todellisuudessa olikaan. Analyysin kirjoittaminen sujui hyvin, ja ennako-odotuksista huolimatta saimme aineistosta tuloksia kohtuullisesti. Analyysin jälkeen lisäsimme muutaman osuuden teoriaa ja syvensimme vielä työmme metodologista osuutta. Teimme valinnan, että teemmekö työmme perinteisellä mallilla, vai käytämmekö modernia ”spiraalimallia”. Valitsimme spiraalimallin ja sijoitimme analyysin teorian joukkoon oman pohdintamme saattelemana. Spiraalimallin tiesimme olevan hieman haastavampi, mutta halusimme toteuttaa työmme sitä hyödyntäen.

Olimme korjailleet työstämme muutoseikkoja ja kieliasua koko prosessin ajan. Siitä huolimatta prosessin loppuvaiheessa tekemistä riitti myös niiden parissa. Syyskuussa 2011 kirjoitimme työhömmе johdannon, pohdinnan, tiivistelmät ja johtopäätöskappaleen. Tarkastimme työstämme lähdemerkinnät. Hioimme työtämme viimeiseen asti ja palautimme työmme esitarkistukseen syyskuun puolessa välissä.

Esitarkastuksen jälkeen ohjaavat opettajat antoivat meille ohjeita ja muutosehdotuksia työn viimeistelyä varten. He suosittelivat myös tuottamaan työhön lisää omaa analyysia ja muutamia suoria lainauksia elävöittämään työmme rakennetta. Meitä suositeltiin tarkastelemaan uudelleen johdanto, pohdinta, johtopäätökset sekä tiivistelmät. Saimme ohjeeksi myös tiivistää teoriaa ja miettiä joidenkin osuuksien tarpeellisuutta työn kokonaisuuden kannalta. Etsimme vielä joitakin syvennyksiä työmme teoriaosuuksiin. Nimesimme työmme prosessin loppuvaiheessa ja se tuottikin meille kovasti päänvaivaa.

Työmme ulkoasu ja rakenteelliset seikat kaipasivat vielä hiontaa. Ulko- ja kieliasu, sekä työmme rakenne ja nimi sekä lukujen otsikointi tuli miettiä ja tarkastella perusteellisesti. Ajattelimme tämän olevan asiaan kuuluvaa pientä viimeistelyä ja hiomista. Yllättäen tämä pieni hiominen veikin aikaa kokonaisen viikon verran. Hioimme työtämme palautuspäivään asti. Saimme oikolukemiseen apua muutamalta tuttavalta. Marraskuun puolessa välissä palautimme valmiin työmme arvioitavaksi.

Opinnäytetyö oli melko haastava, mutta antoisa ja mielenkiintoinen prosessi. Opinnäytetyössämme onnistuimme erinomaisesti keskinäisen työnjakomme kanssa. Ajatuksissa ja mielipiteissä olemme olleet samoilla linjoilla koko prosessin ajan. Työnjaon olemme onnistuneet jakamaan tasaisesti ja molemmat ovat tehneet tasapuolisesti oman yhtä suuren osuutensa. Prosessin aikana työssä on tullut sellaisia aikoja ja kohtia, jolloin työ ei ole edennyt ollenkaan. Nämä hetket olemme kuitenkin osanneet ottaa työhön luonnollisina kuuluvina hetkinä. Näistä vaihteista olemme kuitenkin päässeet yli toistemme tai ohjaavien opettajiemme avulla.

Varsinainen päämäärätietoinen työskentely opinnäytetyön parissa on aloitettu huhtikuussa 2011 eli työ on tehty suhteellisen lyhyessä ajassa. Ottaen huomioon tämän lyhyen ajan olemme omasta mielestämme onnistuneet erittäin hyvin teoriaan perehtymisessä ja haastattelujen tekemisessä. Tietenkin tiukahko aikataulu on vaatinut

sopeutumista, joustamista ja jopa uhrauksia oman vapaa-ajan suhteen. Nyt, kun työ valmistuu ajallaan, eivät nämä uhraukset enää tunnu suurilta menetyksiltä. Työn luonne ja haastattelujen toteutuspaikkakunta muuttuivat, mutta se ei saanut meitä lannistumaan. Siinä vaiheessa vain tiivistimme aikataulua ja jatkoimme työmme tekemistä muuten samalla sapluunalla.

Opinnäytetyömme kehittämiskohteena on ajankäytön suunnittelu. Reilummin aikaa olisi helpottanut meidän opinnäytetyömme prosessia. Väljempi aikataulu olisi helpottanut myös haastateltavien valmistautumista haastatteluun. Ajan myötä olisimme voineet saada jopa muutaman vanhemman haastateltavaksi ja näin saamamme aineisto olisi voinut olla monipuolisempi. Ajan kanssa haastattelurunkoa olisi ehtinyt hioa paremmin ja testata useampaan kertaan. Kysymysten hiontaa olisi voinut myös tehdä ja näin kysymykset olisivat olleet viimeistellympiä. Tutkimussuunnitelmamme jäi hiomattomaksi pitkäksi aikaa prosessimme alkumetreillä. Viimeistely ja hiottu tutkimussuunnitelma ja tutkimuskysymykset olisivat voineet helpottaa meitä työmme alkuvaiheessa. Olimme kuitenkin koko prosessin ajan rohkeasti liikenteessä ja työmme suunta oli eteenpäin. Koemme ettei suuria virheitä tullut tehtyä, vaikka ”soitellen sotaan” lähdimmekin.

8. POHDINTA

Suomalaisen yhteiskunnan murroksessa, nopeassa kaupungistumisessa, väestön keskittymisessä ja elinkeinorakenteiden muuttuessa lapsiperheet ovat tarvinneet tukea. Jotkut aiemmin perheille kuuluneet tehtävät kuten toimeentulo, lastenhoito ja vanhustenhuolto ovat siirtyneet yhteiskunnalle ja se on tuonut turvallisuutta. Perheet itsessään ovat eriytyneet ja perheenjäsenten yhteinen aika on vähentynyt. Perhetyypit ovat moninaistuneet ja heidän tarpeensa ovat lisääntyneet. (Halonen 1989, 16–18.)

Suomalainen päivähoitojärjestelmä on maailmassa melko ainutlaatuinen. Sitä kuvaa jo se, että Suomessa on toimintaa ohjaavat lait ja asetukset. Sen lisäksi kunnalliset, yksikkökohtaiset ja henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat takaavat varhaiskasvatuksen laatua. Tämän perusteella ei pitäisi olla epäilystäkään, onko meillä tarjottava varhaiskasvatus laadukasta ja lapsen edun mukaista.

Mennyt vuosisata oli lapsen ja lapsuuden kannalta nopean kehityksen aikaa. Lapset ja erityisesti lapsuus on tehty yhteiskunnassa hyvin näkyväksi ja lapsen oikeudet tunnustettiin hyväksymällä yleismaailmallinen lapsen oikeuksien julistus. (Mikkola & Nivalainen 2009, 9.) Subjektiivisen päivähoito-oikeuden yhteydessä on myös alettu pohtimaan lapsen etua. Päivähoidon osalta voidaan miettiä, toteutuuko lapsen etu, kun pieni lapsi on hoidossa suurissa ryhmissä. Miten lapsen etu määritellään ja onko se oikeasti valinnoissa ensisijaisena perusteena. Muistetaanko lasten yksilöllisyyttä ottaa huomioon? Se mikä sopii yhdelle, ei välttämättä sovi kaikille.

Aloittaessamme työn tekemisen, meillä oli pienoinen ajatus, että oikeutta voitaisiin hieman rajoittaa ja lähdimme ehkä hakemaan vahvistusta, että keneltä sitä oikeutta voitaisiin rajoittaa. Työn edetessä olemme havahtuneet pohtimaan oikeuden tärkeyttä perheille ja lapsille. Havahtumisemme on johtanut siihen, että olemme hallitusohjelmassa linjattujen ajatusten kanssa samaa mieltä siitä, että perheiden omalla valinnalla pitäisi olla suurempi rooli. Ymmärsimme myös, kuinka suuri merkitys subjektiivisella päivähoito-oikeudella on perheiden tasa-arvon kannalta. Nykypäivänä yhteiskunnassa käydään kovaa keskustelua yhdenvertaisuudesta, niin voitaisiinko tällainen erinäisten syiden perusteella tapahtuva rajoittaminen luokitella syrjinnäksi?

Ajatukset aiheesta ovat kaikilla ihmisillä aivan omanlaisensa. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Asiat eivät ole mustavalkoisia, ja niitä pitäisi muistaa pohtia usealta eri kannalta. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden tarkastelunäkökulmia on yhteiskunnallisen kannan lisäksi lapsen kanta. Vanhemmilla ja perheillä on myös tarpeita, joiden kautta oikeutta tulisi peilata. Toisaalta lapsen edun pitäisi olla lähtökohtana lapsen elämässä. Onko kuitenkaan lapsen etu, että lapsi on päivähoidossa pitkiä päiviä ja vanhempien ollessa kotona. Voisiko tällaisissa tapauksissa vaikka päivän pituutta rajoittaa?

Havahduimme pohtimaan, ettei asiaan ole yhtä oikeaa vastausta. Päivähoito voi olla myös joillekin lapsille ainoa turvallinen paikka. Tällaisissa tapauksissa päivähoidon ennaltaehkäisevä toiminta on kultaakin kalliimpaa lapsen elämässä. Ennaltaehkäisevien toimien taloudellista kannattavuutta voi myös miettiä, jos asioita taloudelliselta kannalta haluaa katsoa. Tämän toivoisi myös päättäjien muistavan rahankäyttöä suunniteltaessa.

Kaikenlaisia muutoksia on päivähoidossakin ollut. Ryhmäkokojen kasvu on aiheuttanut toimitilojen riittämättömyyttä. Näille muutoksille on varmasti olemassa muitakin syitä kuin subjektiiivinen päivähoito-oikeus. Yleinen yhteiskunnallinen muutos on varmasti vaikuttanut asiaan ja useaan otteeseen tehdyt taloudelliset karsinnat ovat myös osaltaan vaikuttaneet päivähoidossa tapahtuneisiin muutoksiin.

Haastattelujen edetessä jouduimme itsekkin pohtimaan ja miettimään subjektiiivista päivähoito-oikeutta. Jouduimme miettimään sitä, millaisen näkökulman asiaan ottaa, koska henkilökohtaisten arvojen ja ajatusten vaikutus näkyy, kun asioihin ottaa kantaa. Omien arvojen ja henkilökohtaisen näkemyksen sekä aiheen polttavuuden ja arkuuden vuoksi voi olla, ettei tähän niin mielellään lähdetä kantaa ottamaan ja lausunnot voivat sen vuoksi olla hyvinkin varovaisia. Koemme subjektiiivisen päivähoito-oikeuden olevan tasavertaistava perheille, eikä niitä luokitella esimerkiksi varallisuuden mukaan. Tasa-arvon aikana pidämme tätä hyvänä asiana, sekä sosiaalista liikkuvuutta edistävänä tekijänä. Oikeuden ollessa kaikille sama, kaikilla lapsilla on asuinpaikasta riippumatta oikeus laadukkaaseen ja suunnitelmalliseen varhaiskasvatukseen.

Päättäjien julkisessa keskustelussa, lehtien palstoilla ja yksityisissä kahvipöytäkeskusteluissa on ollut suhteellisen paljon esillä subjektiiivinen päivähoito-

oikeus. Tällä hetkellä kiivaimmin on keskusteltu mahdollisesta subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamisesta. Keskustelua on käyty puolesta ja vastaan, siitä pitäisikö oikeutta ylipäänsä rajata, ottaa se joltakin pois, vai pitäisikö joidenkin päivän pituutta rajoittaa jotenkin.

Mekin halusimme kysyä haastateltavilta heidän mielipidettä subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamisesta. Haastateltavien yleinen kanta oli, ettei oikeutta pitäisi lähteä poistamaan tai rajoittamaan. Yhdessä haastattelussa tuotiin myös esiin se, että subjektiivinen päivähoito-oikeus on ollut olemassa jo niin kauan, että siihen on kasvettu. Rajoittamisen sijaan kaikki haastateltavat peräänkuuluttivat erilaisia palveluita varhaiskasvatuksen kentälle. Koimme mahdollisen subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamista koskevan kysymyksen, niin mielenkiintoiseksi, että halusimme kysyä työntekijöiden näkemystä siitä. Mielenkiintoa ruokki myös poliitikkojen käymä julkinen keskustelu subjektiivisen päivähoito-oikeuden lakimuutoksesta.

Opinnäytetyön tekemisen myötä olemme saaneet laajempaa ja syvällisempää tietoa valitsemastamme aiheesta. Aihe herätti meissä paljon ajatuksia, joista kävimme mielenkiintoisia ja antoisia keskusteluja. Olemme saaneet pohtia asioita useammasta näkökulmasta, joihin ei olekaan yksiselitteistä ja ainoaa oikeaa vastausta. Työmme aikana olemme tarkastelleet omia asenteita ja avartaneet omaa suhtautumistamme tutkittavaan aiheeseen. Haastateltaviltamme saimme tärkeää tietoa aiheesta, sekä mahdollisesta tulevaisuuden työstämme. Prosessimme on ollut tiivis ja monivaiheinen, silti työskentelymme on ollut joustavaa. Työn myötä olemme pystyneet myös harjoittelemaan kontaktien solmimista eri viranomaisiin.

Monessa asiassa koemme onnistuneemme. On asioita, jotka olisimme voineet tehdä toisin. Olemme kuitenkin tyytyväisiä, että valitsimme laadullisen tutkimuksen määrällisen tutkimuksen sijaan. Haastattelu oli meille sopiva tapa hankkia tietoa, emmekä kokeneet sitä lainkaan vaikeaksi. Tiedon kerääminen onnistui hyvin, vaikka sen rajaaminen aiheutti meille melko paljon töitä. Teorian ja tutkimustulosten yhteensovittamisen tiesimme jo etukäteen olevan meille hieman haastavaa, koska olimme valinneet spiraalimallin. Halusimme kuitenkin ottaa haasteen vastaan ja suoriuduimme siitä hyvin. Siis 1-0 meille.

Otosjoukkomme oli pienehkö, sen pienuuteen vaikutti osittain yksilöhaastatteluiden vaihtuminen parihaastatteluiksi. Otosjoukon riittävydestä keskustellessamme, emme kuitenkaan kokeneet suurimmaksi syyksi haastattelumuotojen muutosta. Pohdimme, että jos otosjoukko olisi ollut suurempi, niin olisimmeko saaneet uutta tai yllättävää tietoa tutkittavasta aiheesta. Pohdimme kovasti, ovatko saamamme tulokset luotettavia ja yleistettäviä, koska otosjoukko jäi pieneksi. Uskomme kuitenkin, että laajempi otosjoukko olisi tuottanut samansuuntaisia tutkimustuloksia. Työtämme koskevia tuloksia ei voi yleistää kattamaan laajemmin päivähoiton työntekijöitä, vaan kyseessä on vain haastateltaviemme henkilökohtaiset näkemykset ja asenteet asiasta. Ajattelempa, että toteuttamamme haastattelut ovat kuitenkin luotettavia ja saamamme tulokset tukevat hyvin teoriaa.

Mahdollisina jatkotutkimusaiheina olisi mielenkiintoista tutkia subjektiivista päivähoito-oikeutta vanhempien näkökulmasta. Vanhempia voisi haastatella aiheesta ja hieman vertailla vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan näkemyksiä asiasta. Myös muutama mahdollinen kartoitus nousi esiin, mitä aiheesta vielä voisi tehdä. Vanhemmille voisi tehdä kyselyn siitä, minkälaisia varhaiskasvatuspalveluita he kaipaisivat tarjottavan heille ja heidän lapsilleen ja mitä he ylipäänsä ajattelevat vaihtoehtoisista varhaiskasvatuspalveluista.

LÄHTEET

- Aaltonen, Elli & Särkelä, Riitta 2005. Kannanotto Subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon ja päivähoidon kehittamisestä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki
- Alila, Kirsi & Portell Tuija 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen – Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Selvityksiä 2008:14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki
- Anttonen, Anneli 2003. Lasten hoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.). Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä 2.painos. Gaudeamus, Helsinki. 159–185.
- Early Childhood Education and Care Policy in Finland 2000. Background report prepared for the OECD Thematic Review of Early Childhood Education and Care Policy Tulostettu 13.9.2011 osoitteesta: <<http://pre20031103.stm.fi/english/pao/publicat/childcare/introduc.htm>>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen 6.painos. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Halonen, Tarja 1989. Päivähoidon tehtävä ja merkitys yhteiskunnassa. Teoksessa Huttunen, Eeva & Niiranen, Pirkko (toim.). Onko lapsen hyvä olla päivähoidossa?- Puheenvuoroja päivähoidosta. Kustannuskiila Oy, Kuopio. 13-21.
- Hiilamo, Heikki 2005. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden toteutuminen Ruotsissa ja Suomessa 1990-luvulla. Teoksessa Takala, Pentti (toim.). Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?. Kela, Helsinki. 58–79.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2003. Tutki ja kirjoita. 6.-9. painos. Tammi, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Tammi, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus, Helsinki.
- Hujala, Eeva & Puroila, Anna-Maija & Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus 90 Oy, Tampere.
- Ikola-Norrbacka, Rinna 2004. Päivähoito- kuntien kilpailuvaltti?-tutkimus lasten päivähoiosta vuosina 1996-2003. KuntaSuomi 2004-tutkimuksia nro 46. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Jyväskylän Yliopisto 2011.Varhaiskasvatuksen ABC. Tulostettu 14.9.2011 osoitteesta: <http://www.peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/paivahoidon_abc>
- Kauppi, Ulla 2001. Päivähoitoa täydellä teholla. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

- Kinos, Jarmo 2002. Katsaus varhaiskasvatuksen muutoksiin. Teoksessa Korhonen, Riitta & Neitola, Marita (toim.) Päivähoito muutoksessa. Varhaiskasvatus 90 Oy, Tampere. 4-15.
- Laki lasten päivähoidosta.1973. 19.1.1973/36. Tulostettu 9.4.2011 osoitteesta:
<[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta)>
- Lounassalo, Jarmo 2001. Pienten lasten päivähoidon kehitys ja perhepolitiikka. Teoksessa Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena (toim.). Pienet Päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. WSOY, Helsinki. 218–253.
- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. – Näkökulmia 2010 -luvun varhaiskasvatukseen. 3.painos. Pedatieto. Vantaa.
- Ministry of Social Affairs and Health 2006. Finland's Family Policy. Brochures of the Ministry of Social Affairs and Health 2006:12eng Helsinki. Finland. Tulostettu 13.9. osoitteesta: <<http://pre20090115.stm.fi/hm1161607115538/passthru.pdf>>
- Nummenmaa, Anna Raija & Karila, Kirsti & Joensuu, Maija & Rönholm, Riikka 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Tampereen yliopistopaino OY. Tampere.
- Parrila, Sanna 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Teoksessa Alho-Kivi, Hanna & Keskinen Soili (toim.) Kodissa vaan ei kotona – Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Tammi. Helsinki. 13-37.
- Pohjola, Anneli. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki. 11-31.
- Pohjola Anneli 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki.19-74
- Repo, Rille 2010. Varhaiskasvatuksen hallintouudistus tukee lapsen kasvua ja oppimista. Lastentarha 73(2), 7.
- Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus - erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. WSOY oppimateriaalit Oy, Helsinki.
- Räsänen:Päivähoito-oikeus voitaisiin rajata puolipäiväiseksi 2011. Helsingin Sanomat 1.9.2011. Tulostettu 14.9.2011 osoitteesta:
<<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/R%C3%A4s%C3%A4nen+P%C3%A4iv%C3%A4hoito-oikeus+voitaisiin+rajata+puolip%C3%A4iv%C3%A4iseksi/1135269025595>>
- Saarenpää, Ahti 2010. Kansalainen, yksilö oikeudellisesti kaiken keskipisteenä. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki. 75-137

Saraviita, Ilkka 2005. Suomalainen perusoikeusjärjestelmä. Talentum, Helsinki.

Structures of Education and Training Systems in Europe 2009. 10 Edition. Poland.

Luettu 13.9.2011 osoitteesta:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_PL_EN.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Lasten päivähoito 2009 –tilastoraportti tulostettu 10.4.2011 osoitteesta:

<http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr32_10.pdf>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6.painos. Tammi, Helsinki

Tuori, Kaarlo & Kotkas, Toomas 2008. Sosiaalioikeus 4.painos. WSOY pro, Helsinki.

Vahasalo, Raija & Lauslahti, Sanna & Palm, Sari 2010. Kirjallinen kysymys 519/2010. VAIKO Päivähoito- ja varhaiskasvatus-käsitteiden selkeyttäminen päivähoitolain uudistuksessa. Tulostettu 9.4.2011 osoitteesta:
<http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_519_2010_p.shtml>

Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma.

Tulostettu 14.9.2011 osoitteesta:

<<http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf>>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes, oppaita 56. Tulostettu 9.4.2011 osoitteesta: <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>

Väisänen, Tarja 2007. Ryhmis – Ryhmäperhepäivähoito tänään. Tammi. Helsinki.

Heippa Haastateltava!

Kiitos, kun olet lupautunut haastateltavaksi opinnäytetyöhömmе liittyvään haastatteluun. Olemme Elina Manninen ja Maarit Nissi, sosionomiopiskelijat Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Mitkä tekijät/asiat ovat vaikuttaneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaantumiseen?
2. Miten subjektiivinen päivähoito-oikeus on vaikuttanut päivähoidossa tehtävään työhön?
3. Mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus tarkoittaa perheille?
 - mitä se mahdollistaa perheille? - kenen etu/oikeus se oikein on
 - miksi perheet käyttävät subjektiivista päivähoito-oikeutta(työntekijän näkemys)

Teemme teemahaastattelun, joka pohjautuu subjektiivista päivähoito-oikeutta koskeviin aihealueisiin, jotka löytyvät haastattelurungosta. Teemahaastattelu etenee aihealueiden mukaisesti, mutta kaikki haastattelut eivät ole identtisiä. Haastattelemme kuutta henkilöä yksilö- tai parihaastatteluna. Aikaa olemme varanneet yhdestä - kahteen tuntia yhtä haastattelua varten. Nauhoitamme haastattelut, koska se helpottaa aineiston analysointia. Aineistoa käsitellään niin, että haastateltavat eivät ole missään vaiheessa tunnistettavissa. Lopuksi haastattelussa nauhoitetut nauhat tuhotaan. Mukana on aiheeseen virittävä teoriaosio. Sen ja haastattelurungon pohjalta voitte halutessanne valmistautua hieman ennen tulevaa haastattelua. Kiitos!

Yhteiskunnan muutoksen myötä vanhempien työssäkäynti on yleistynyt, joka on vaikuttanut päivähoidon tarpeen lisääntymiseen. Tähän tarpeeseen on vastattu lisäämällä lakiin(laki lasten päivähoidosta) subjektiivinen päivähoito-oikeus, joka tarkoittaa sitä, että kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus päivähoidon. Kunnan tulee järjestää päivähoitopaikka lapselle. Päivähoitoa tulee tarjota lapsen omalla äidinkielellään. (suomi, ruotsi tai saame) Lakiin kirjatun subjektiivisen oikeuden myötä päivähoitopaikkaa ei voi kieltää tai evätä mihinkään perusteisiin vedoten.

Terveisin Elina Manninen ja Maarit Nissi

Haastattelunrunko

1. Taustatiedot
ikä, ammattinimike, koulutustausta, työura
2. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden perusteet/voimaantulo/synty
Miksi on olemassa? Miten se vastaa perheiden tarpeisiin?
3. Subjektiivinen päivähoito-oikeus päivähoidossa
Miten se näkyy arjessa? Millaisia muutoksia tai vaikutuksia se on tuonut työhön? Mitä hyötyjä tai haasteita se tuo työlle? Millaisia lieveilmiöitä se on synnyttänyt?
4. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkitys perheille
Mitä se mahdollistaa perheille? Miksi perheet käyttävät sitä?
5. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkitys lapselle
Mitä se mahdollistaa lapselle? Mitä haittaa/hyötyä siitä on lapselle?
6. Kenen etu tai oikeus on subjektiivinen päivähoito-oikeus?
7. Pohdintaa aiheesta... Kiitokset!

Haastattelijoiden haastattelunrunko

1. Aloitus

- Esittäytyminen
- Kiitoksia haastatteluun ja nopeaan aikatauluun suostumisesta
- Pari sanaa opinnäytetyöstä ja prosessista
- Haastattelun eteneminen; teemat, keskustelunomainen, tarkentavat kysymykset puolin ja toisin
- Teemat ja mahdolliset lisäkysymykset on mietitty ennakkoon, mutta ei tiettyä etenemisjärjestystä
- Haastatteluiden nauhoittaminen(lupa ja nauhojen tuhoaminen)

2. Taustatiedot

- Ikä
- Ammatinimike ja työnkuva / työtehtävät
- Koulutustausta
- Työura (olitko työelämässä 1996)

3. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden perusteet/voimaantulo/synty

- Miksi ajattelet subjektiivisen päivähoito-oikeuden olevan olemassa?
- Miten se vastaa perheiden tarpeisiin? ajatteletko, ettei se vastaa?
- Mitä subjektiivinen päivähoito-oikeus tarkoittaa?
- Mitä hyvää siinä on? mitä huonoa siinä on?
- Miten haluaisit sitä muuttaa?
- Mikä tarkoitus sillä mielestäsi on yht. kunnan kannalta?

4. Subjektiivinen päivähoito-oikeus päivähoidossa

- Miten se näkyy päivähoidon arjessa?
- Millaisia mahdollisia vaikutuksia sillä on ollut lapsiin?
- Millaisia muutoksia tai vaikutuksia ajattelette sen tuoneen työhön? (isot ryhmät, liian vähän henkilöstöä, miten kaikki lapset pystytään huomioimaan?)
- Mitä se käytännössä tarkoittaa päivähoidon arjessa?
- Mitä (käytännön) hyötyjä tai haasteita se tuo työlle? onko haasteisiin pyritty vastaamaan, onko ne tuotu esille, kuinka johtajat ja ohjaajat ovat suhtautuneet/onko ne aiheuttaneet toimenpiteitä?
- Millaisia lieveilmiöitä se on synnyttänyt?

5. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden merkitys perheille

- Mitä subjektiiivinen päivähoito-oikeus merkitsee perheille?
- Mitä subjektiiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa perheille?
- Ajatuksia syistä, miksi perheet käyttävät subjektiiivista päivähoito-oikeutta?
- Mikä tarkoitus Subjektiiivisella päivähoito-oikeudella on perheen kannalta?
- Millaisia tarpeita perheillä nykyään on? Miten päivähoito pystyy vastaamaan tarpeisiin, joita perheillä on päivähoidolle?
- Mitä perheet odottavat päivähoidolta?
 - Ovatko odotukset muuttuneet tai lisääntyneet ajan myötä, jos on, niin miten?
 - Onko vanhempien tietoisuus oikeuksista ja palveluista lisääntynyt tai muuttunut, jos on, niin miten?

6. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden merkitys lapselle

- Mitä se merkitsee lapselle?
- Mikä tarkoitus sillä on lapsen kannalta?
- Mitä haittaa ja/tai hyötyä siitä on lapselle?

7. Pohdintaa aiheesta

- Kenen (perhe/lapsi) etu tai oikeus on subjektiiivinen päivähoito-oikeus?
- Miten subjektiiivisen päivähoito-oikeuden hyödyntäminen on tai ei ole lapsen edun mukaista?
- Miksi vanhemmilla on tai ei ole oikeutta käyttää subjektiiivista päivähoito-oikeutta?
- Mitä sinä ajattelet subjektiiivisesta päivähoito-oikeudesta? mahdollinen rajoittaminen, miten näkisit sen ja millä perustein? (esim. toinen vanhempi kotona lapsi päivähoidossa 5pv/vk 8h/pv, onko oikein?)
- Jos olit töissä 1996, välittömät muutokset silloin. Muistatko sen hetkisiä ajatuksia, tunnelmia ja puheenaiheita?

8. Lopuksi

- Jäikö vielä jotakin, mitä olisit halunnut kommentoida?
- Miltä tällainen haastatteluun osallistuminen tuntui?
- Palautetta haastattelusta ja haastattelutilanteesta
- Kiitokset!